

SPANNING

OORLOG IN AFGHANISTAN

UITGAVE VAN HET WETENSCHAPPELIJK BUREAU VAN DE SP

Verschijnt 11 keer per jaar, jaargang 11, nummer 10, november 2009

OORLOG IN AFGHANISTAN

Deze aflevering van Spanning gaat grotendeels over de oorlog in Afghanistan. Een oorlog waarover in de media weliswaar veel berichten verschijnen, maar die toch ook een beetje een vergeten oorlog is. Iedere dode is er een te veel, maar er vallen zeker aan de kant van de Westerse militairen relatief weinig doden. De soldaten die erheen gaan zijn in ieder geval in ons land beroepsoldaten, en de kosten van de oorlog zitten verborgen in de defensiebegroting. Er is weinig of geen sprake van massaal verzet vanuit de bevolking tegen de oorlog. Een vergelijking met de Vietnam-oorlog die wel eens wordt gemaakt, valt in dit opzicht negatief uit voor de strijd in Afghanistan. Karel Koster geeft in een groot overzichtsartikel aan wat de achtergronden van de oorlog zijn. Ann Jones laat vervolgens zien hoe de opbouw van een Afghaanse vredesmacht naar westerse maatstaven gedoemd is te mislukken. In één opzicht lijkt het huidige conflict zeker op de Vietnam-oorlog, de inktvlekstrategie waarover Oscar Saleminck schrijft.

Farshad Bashir geeft kort aan dat het argument dat de bevolking er beter van is geworden toen de Taliban hun regeringsmacht verloren, maar betrekkelijk waar is. De Afghaanse vrouwen zijn er in ieder geval niet op vooruit gegaan. Diederik Olders sprak met

Kamerlid Remi Poppe over wat voor de SP steun aan Nederlandse soldaten en veteranen betekent.

De SP heeft onlangs het initiatief genomen voor een symposium in de Eerste Kamer over de toekomst van de NAVO. Arjan Vliegthart doet daar verslag van en geeft ook de visie van de SP op die toekomst.

De economische crisis is nog steeds niet voorbij; van de berichten over herstel moeten we maar afwachten hoe dat in het echt uitpakt. De val van de DSB wordt toegelicht door Arnold Merkies, medewerker van de SP-fractie in de Tweede Kamer.

In het rijke Rooie Leven schrijft Sjaak van der Velden over de kritiek die de radencommunist Anton Pannekoek had op de aanslag die Marinus van der Lubbe in 1933 op de Rijksdag in Berlijn pleegde. Het was een moedige actie, maar ook een actie waarvan eigenlijk niets dan ellende viel te verwachten. Socialisten horen volgens Pannekoek gezamenlijk voor een andere wereld te strijden en zich niet in te laten met individuele terroristische acties.

In de afgelopen maanden publiceerde de SP een reeks rapporten over de problemen in een aantal beroepen. Met uitgebreide enquêtes onder leraren, binnenschippers, politieagenten, jeugdhulpverleners en gevangenisbewaarders geeft de SP de mensen van de praktijk een stem.

Helaas blijkt er vaak een groot verschil tussen de papieren werkelijkheid van de regering en de werkelijkheid van de mensen die dagelijks aan de slag moeten met onder meer onze zorg, veiligheid en onderwijs. De rapporten zijn te downloaden van www.sp.nl/service/rapport/

INHOUD

3	MEER DAN OPBOUW EN TERRORISMEBESTRIJDING
8	HET AFGHAANSE LEGER
13	INKTVLEKMETHODE WERKT NIET
15	OORLOG EN ONTWIKKELING GAAN NIET SAMEN
17	AFGHANISTAN IS GEEN EILAND
19	“EERLIJK ZIJN OVER WAT WE DAAR AAN HET DOEN ZIJN”
22	VERSLAG NAVO-SYMPOSIUM EERSTE KAMER
24	EEN NIEUW STRATEGISCH CONCEPT
26	SANERING ASBESTCEMENTDAKEN
27	DSB, TOPHYPOTHEKEN EN TOPPROVISIES
29	HET RIJKE ROOIE LEVEN
32	OPINIE

COLOFON

Spanning wordt uitgegeven door het Wetenschappelijk Bureau van de SP. Een abonnement kost 12 euro per jaar voor SP-leden en 25 euro voor niet-leden. De betaling gaat per incasso.

Abonnementenadministratie

Vijverhofstraat 65
3032 SC Rotterdam
T (010) 243 55 40
F (010) 243 55 67
E administratie@sp.nl

Redactieadres

Vijverhofstraat 65
2032 SC Rotterdam
T (010) 243 55 35
F (010) 243 55 66
E spanning@sp.nl

Redactie

Diederik Olders
Sjaak van der Velden

Redactieraad

Hans van Heijningen
Tiny Kox

Ronald van Raak
Arjan Vliegthart

Basisontwerp

Thonik en BENG.biz

Vormgeving

Robert de Klerk

Gonnie Sluijs

Antoni Gracia

Illustraties

Len Munnik

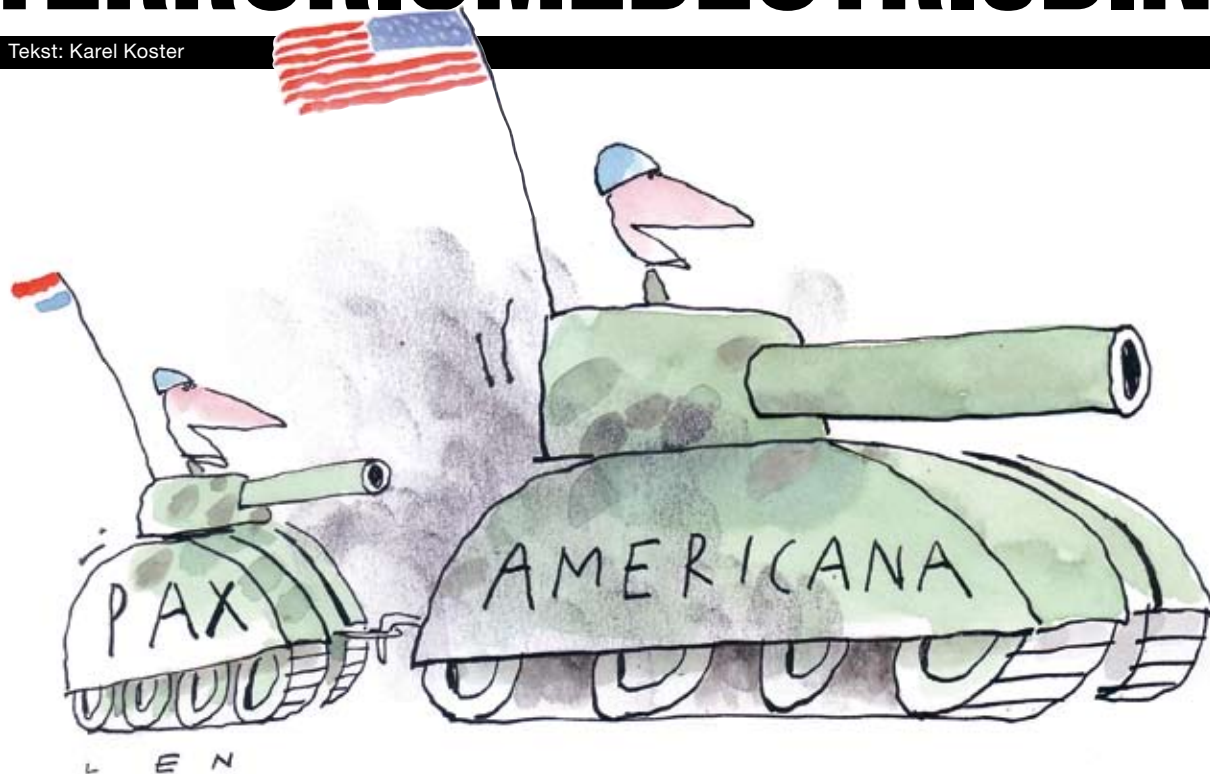
Foto cover

David Goldman/Polaris/Hollandse Hoogte

DE OORLOG IN AFGHANISTAN: MEER DAN OPBOUW EN TERRORISMEBESTRIJDING

Tekst: Karel Koster

Het politieke draagvlak voor de missie in Afghanistan steunt op een strikte definitie van het doel: de deelname aan de ISAF-strijdmacht (International Security Assistance Force, van de NAVO) werd gedefinieerd als een 'wederopbouwmissie'. Dat beperkt het politieke debat. Zo bestaan er voor de Nederlandse politiek formeel geen geopolitieke belangen, maar is slechts sprake van handhaving van de internationale rechtsorde en 'bestrijding van het terrorisme'. De officiële discussie gaat dus alleen over de mate waarin de missie nog 'opbouwend' is en de mate van militaire effectiviteit tegen de Taliban. Die symbolische scheiding is extra verwarrend door de geografische scheiding die onterecht wordt aangebracht tussen Uruzgan en de rest van Afghanistan: in Uruzgan wordt opgebouwd, terwijl elders wordt gevochten. De regionale 'omgeving' van Afghanistan – de buurlanden en hun belangen, komen er ook bekaaid af in het debat, evenals de vergaande privatisering van de oorlog.

Zo wordt de interne politieke discussie in Nederland geprojecteerd op de verhoudingen in en om Afghanistan. Maar in een guerrillaoorlog, zeker een in een gebied als Centraal-Azië, is de bredere politieke context van de oorlog cruciaal. Doordat de strategische politieke discussie niet aan de orde komt, gaan de debatten grotendeels over deelaspecten van de oorlog. Zulke misvattingen maken het makkelijker voor de regering om te pleiten voor een verder verblijf van Nederlandse troepen in Afghanistan. De toezegging om de leiding in de provincie Uruzgan in 2010 op te geven, sluit een langer verblijf niet uit en de druk van de grootste bondgenoot doet de rest.

Terugkeer van de Great Game

In de wereld van internationale strategen, opiniemakers en denktanks, zeker de Russische en Anglo-Amerikaan-

se, heeft men het over heel andere bedoelingen: daar spreekt men van een herleving van de negentiende eeuwse Great Game om invloed te winnen in Centraal-Azië. Indertijd werd daar tussen de Britse en Russische rijken een strijd om invloed gevoerd. Het uitgangspunt van de strategen is dat die confrontatie niet is verdwenen maar is teruggekeerd, als een machtspolitiek spel tussen de NAVO-landen, Rusland en China. Daarbij spelen de toegang tot grondstoffen zoals olie en gas, en de controle over de mogelijkheden om die te transporteren, een essentiële rol.

Dat is geen vreemde gedachte: de naburige gebieden rondom de Kaspische zee en de Perzische golf herbergen een zeer groot deel van de wereldvoorraad aan olie en gas reserves.

Landen die beslissende invloed daarop kunnen uitoefenen hebben in de internationale politiek een belangrijk

machtsmiddel in handen. Daarbij is ook indirecte controle van belang: wie de transportroutes van die energiedragers (zoals gaspijpen) controleert kan de ontvangende landen onder druk zetten. Dat werd voor Europa geïllustreerd met de Russische gascrises van de laatste winters.

Afghanistan heeft geen substantiële olie- of gasbronnen, maar ligt wel op een plaats die het aantrekkelijk maakt om olie- en gasleidingen vanuit de Centraal-Aziatische bronnen aan te leggen naar de Pakistaanse of Iraanse havens. Die mogelijkheid werd in de jaren negentig ook overwogen door de Taliban-regering die met het Amerikaanse Unocal-consortium onderhandelde over zo'n doorgaande route.¹

De tweede geopolitieke invalshoek is gebaseerd op machtsprojectie: het vestigen van militaire bases en installaties aan de grenzen van potentiële rivalen. Zbigniew Brzezinski, die veiligheidsadviseur was van voormalig Amerikaans president Carter, heeft aan deze vorm van machtspolitiek een heel boek gewijd.² Cruciaal bij zijn gedachtegang is het verhinderen van de totstandkoming van coalities die met de VS kunnen concurreren, zoals China en Rusland. Ook deze gedachtegang speelt een rol in de strategische calculaties rond en in Afghanistan. Een voorbeeld van een dergelijke machtsontplooiing is de Amerikaans-Russische competitie om militaire invloed in Kirgizië. Daar slaagde Rusland er het afgelopen jaar bijna in om de regering van dat land ervan te overtuigen de Amerikaanse militaire aanwezigheid op de Manas luchtmachtbasis te beëindigen. Het grote aantal militaire installaties rondom de Golf speelt een vergelijkbare rol.

Tegen de context van die doelstellingen, invloed op gas- en oliereserves plus competitie tussen de grootmach-

ten, krijgt de oorlog in Afghanistan een andere aanblik. Het is niet mogelijk om de strijd in Afghanistan te scheiden van die grotere confrontaties.

Moderne oorlogvoering

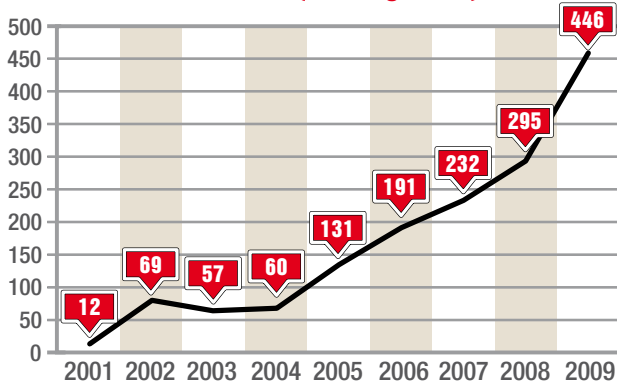
Een vaak aangehaalde uitspraak van Napoleon Bonaparte luidt: "Een leger marcheert op zijn maag." Dat is een strategisch uitgangspunt dat nog steeds cruciaal is voor alle militaire operaties. De westerse strijdmachten in Afghanistan vormen daarop geen uitzondering. Integendeel, ze zijn afhankelijker dan ooit in de krijgsgeschiedenis van hun bevoorrading, hun zogenoemde 'logistieke staart'. Die afhankelijkheid heeft op zijn beurt vergaande gevolgen die raken aan de bovengenoemde geopolitieke confrontaties.

Het westerse beeld van oorlogvoering wordt misschien sterk beïnvloed door de bioscoopficte van Hollywood. De indruk dat het gaat om een zeer gevaarlijke activiteit wordt versterkt door de gewelddadige incidenten die het nieuws halen. Er vallen regelmatig doden en gewonden onder de militairen in Afghanistan. Maar die aantallen behoeven relativering want vergeleken met voorgaande grootschalige oorlogen, zijn de aantallen dode en gewonde soldaten relatief laag. Dat geldt zelfs voor de burgerdoden. Door het gebruik van precisiewapens zijn die ook lager dan in het verleden. Een blik op de statistieken van doden en gewonden (zie pagina 5) leert dat het gaat om duizenden burgerslachtoffers en honderden militairen.

Er is nog een verschil. De gemiddelde westerse militair of burger brengt de levensstijl van een geïndustrialiseerde consumptiemaatschappij met zich mee. De bijbehorende verschijnselen zoals McDonalds, en de recreatie- en

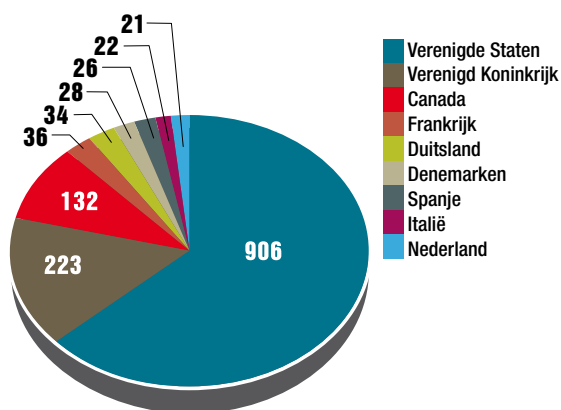
Slachtoffers Afghaanse Oorlog

Dode militairen coalitie (niet-Afghanen)

Bron: <http://icasualties.org/oef/> (1 november 2009)

Totaal sinds 2001

Dode militairen (Afghanen)

Van 2007 tot maart 2009 sneuvelden 568 soldaten van het Afghaanse Nationale Leger. In dezelfde periode kwamen 1.504 leden van de Afghaanse Nationale Politie om het leven.

Burgerdoden

De aantallen lopen uiteen van 18.000 tot 35.000 voor de hele oorlog. Tot en met juli registreerde de VN 1013 burgerdoden in 2009.

.....

sportmogelijkheden vormen een vast onderdeel van elke westerse interventie. Zonder die verzorging wordt het moreel van de soldaten beslissend aangetast. Daarom geven westerse legers een hoge prioriteit aan en nadruk op het beschermen en verzorgen van de soldaten. Om dat te doen is een gigantische ondersteuningsorganisatie nodig. De middelen voor die ondersteuning, of het nou gaat om bouw materiaal, machines, brandstof, voedsel of munitie, moeten worden aangevoerd, grotendeels vanuit het buitenland. De aanvoerlijnen moeten op hun beurt worden verzekerd, tegen aanvallen.

Die afhankelijkheid van de westerse soldaten en burgers staat in sterk contrast met de niet-geïndustrialiseerde tegenstander: de guerrilla-eenheden die de strijd aanbinden met de NAVO-troepen zijn minimaal uitgerust en hebben een bijzonder kleine logistieke organisatie. Dat verschil is kenmerkend voor een

guerrilla-oorlog. De gevolgen zijn bepalend voor de oorlogvoering. Om hun legers te bevoorraden moeten westerse landen materiaal, brandstof en munitie over grote afstanden aanvoeren. Dat kan over land via spoorwegen en wegen, maar ook door de lucht waarbij medewerking van doorvoerlanden cruciaal is.

De economie van de aanvoerlijnen

Omdat Afghanistan in het binnenland ligt is de bevoorradings afhankelijk van de medewerking van de omliggende landen. Ook het luchttransport moet door het luchtruim van een of meerdere landen. De door de zee aangevoerde goederen moeten in havens aan land worden gezet en verder vervoerd. Meer dan 70 procent van de voorraden voor de NAVO-troepen in Afghanistan wordt in Karachi in Pakistan aan land gezet en met vrachtwagens vervoerd over de beruchte Khyber-pass naar de depots in Afghanistan.³

Die vrachtwagens zijn veelal eigendom van plaatselijke ondernemers die tegen zeer hoge tarieven – één bron heeft het over een Afgaans tarief van \$1.000 per vrachtwagen – de vrachten naar de opslagplaatsen in Afghanistan vervoeren.⁴ In de loop van 2008 werd deze aanvoerroute steeds vaker overvallen door Pakistaanse of Afghaanse Talibanstrijders. Een reeks aanvallen op konvoien bij Peshawar in december van dat jaar resulteerde in de vernietiging van 145 voertuigen met lading.

Dit vervoer evenals de aanvallen daarop zijn niet alleen onderhevig aan militaire logica. De Taliban en andere overvallers die delen van de aanvoer routes beheersen, maken een afweging. Die afweging gaat tussen het militaire nut om een lading te vernietigen of te stelen, of om de NAVO aan te bieden om als beschermers van het transport op te treden. Dat laatste is simpelweg een variant op een oude maffiabedrijfstak: afpersing. De NAVO-klienten worden hier slechts indirect bij betrokken, vanwege het inhuren van transportbedrijven die zorgen voor de afwikkeling met de Taliban. Dat maakt het mogelijk voor de betrokken landen om enige afstand te handhaven van de Taliban. Zij zijn immers niet verantwoordelijk voor het betalen van de 'belasting', oftewel het protectiegeld. Zo gaf minister van Middelkoop begin 2009 het volgende antwoord op Kamervragen van Harry van Bommel en Remi Poppe: "Het Ministerie van Defensie maakt voor de aanvoer van goederen vaak gebruik van civiele dienstverleners. Deze civiele dienstverleners kunnen een deel van de werkzaamheden zelf weer uitbesteden. De maatregelen die lokale vervoerders naast de relevante afspraken met ISAF treffen voor de beveiliging van transporten zijn de verantwoordelijkheid van de betreffende dienstverleners. De afgelopen periode zijn berichten ontvangen dat in verband met toegenomen veiligheidsincidenten langs enkele hoofdwegen de kosten voor de beveiliging van transporten eveneens zijn toegenomen. Betrouwbare bedragen of percentages zijn echter niet bekend".⁵

Van belang is ook de brede concurrentie tussen verschillende groeperingen: men wedijvert om het vervoerscontract en controle over (delen van) de route, omdat de inkomsten afhankelijk zijn van de mogelijkheid om een

keuze te maken tussen een overval op een konvooi dan wel het tegen een prijs door te laten gaan. Ook de NAVO-bevoorradingschefs moeten een afweging maken: is het goedkoper om de konvooien te beschermen met eigen manschappen (waar altijd een tekort van is), een bewakingsmilitie in te huren of om een overeenkomst te sluiten met de guerrilla's? Dat er toch een toenemend aantal overvallen plaatsvindt, heeft wellicht te maken met het niet nakomen door de partijen van eerder gemaakte financiële afspraken, dan wel een politieke afweging om de druk op te voeren.

Er zijn nog meer partijen betrokken bij het transport: de regering van het doorvoerland moet toestemming geven en de plaatselijke autoriteiten (politiechef, douane, legereenheden) moeten meewerken. Ook dat heeft een prijsverhogende werking. Verder is een ander economisch feit relevant: een alternatieve inkomstenbron wordt gevormd door de export van de papaverooigst: een concurrentie die sterk prijsverhogend werkt in de transportbranche in Afghanistan en omliggende landen.

Logistiek en politiek

Hoewel NAVO-bevelhebbers ontkennen dat er vergaande gevolgen zijn voor de bevoorrading van hun manschappen, worden er al jaren stappen ondernomen om de aanvoerlijnen te diversifiëren. Behalve het dure en vaak fysiek onmogelijke transport door de lucht, zijn er over land alternatieven die de vijandige delen van Pakistan en Afghanistan mijden. Dat zijn de noordelijke routes via de noordelijke buurlanden en verder richting Europa. In het voorjaar van 2008 tekende de NAVO een overeenkomst met Rusland voor het vervoer van niet-militaire goederen per trein. Dit verdrag kon geografisch alleen in werking worden gesteld door nadere verdragen met Turkmenistan, Oezbekistan en Tadzjikistan af te sluiten. Al eerder waren door Duitsland en Spanje afzonderlijke bilaterale verdragen afgesloten met de noordelijke

doorvoerlanden. Deze diversificatie van de noordelijke aanvoerlijnen heeft twee hoofdtakken: één via Rusland, de andere via de landen grenzend aan de Kaspische Zee.⁶ Zo hoopt men via de zuidelijke route naar NAVO-lidstaat Turkije Russisch grondgebied te vermijden. Al deze opties hebben een financiële maar ook een politieke en een militaire prijs. De doorvoerlanden staan niet zomaar het vervoer van militaire eenheden over hun grondgebied toe. Ze kunnen een wederdienst bedingen en weten ook dat de afhankelijkheid van de NAVO verhoogd wordt door het gebruik van hun grondgebied. Om die reden wordt er door de NAVO-leiding ingezet op het ontwikkelen van parallelle lijnen, naast de bestaande door Pakistan.

Geprivatiseerde oorlog

Er is nog een kant van de oorlogvoering die in Nederland onderbelicht is: de privatisering van de oorlogvoering. Net als in Irak is in Afghanistan een groot aantal taken van het leger overgenomen door zogenaamde contractanten. Over het Amerikaanse leger is het meeste bekend. In Afghanistan waren in juni 2009 73.968 contractanten werkzaam voor de VS, vergeleken met 55.107 militair personeel.

De werknemers van het State Department (Ministerie van Buitenlandse Zaken) en die van het beruchte voormalige Blackwater zijn niet in deze cijfers opgenomen. Van de contractanten waren 51.126 Afghanen, de rest Amerikanen en andere buitenlanders.⁷ Een groot deel van de taken die vroeger werden uitgevoerd door militair personeel, vallen dus onder privé-ondernemen voor wie winst maken centraal staat. Deze privé-sector wordt niet afdoende gecontroleerd en ondermijnt de geloofwaardigheid van de internationale operatie in Afghanistan. Dat was de conclusie van onderzoekers van de universiteit van New York. In een nog recentier rapport van september dit jaar beschrijven ze ook de rol van de Afgaanse privé-milities waarvan uitgebreid gebruik wordt gemaakt door de ISAF-strijd-

krachten. De laatste groep wordt gehuurd door krijgsheren om contraguerrilla-taken te vervullen, evenals de bovengenoemde bewaking van bevoorrading van konvoien. Deze stap is het gevolg van het ontbreken van een effectieve politiemacht in Afghanistan. De onderzoekers stellen dat de politie zo weinig vertrouwen geniet voor beschermingstaken, dat haar rol is overgenomen door de ingehuurde krachten.⁸

Een winstmakende interventieoorlog

De oorlog in Afghanistan (en elders) is bijzonder winstgevend voor veel van de betrokken bedrijven. De kosten komen terecht op de oorlogsbegrotingen van de betrokken landen, waarvan de VS de belangrijkste is. Dat betekent dat in laatste instantie de burgers van de oorlogvoerende landen moeten betalen. Volgens het onderzoeksbureau van het Amerikaanse Congres, kwam het bedrag de afgelopen jaren gemiddeld op 20 miljard dollar, maar sprong het naar 37 en 34 miljard dollar in de periode 2008-2009.⁹ In de Nederlandse defensiebegroting wordt onder de ISAF-post, die niet alle kosten van de missie dekt, een totale uitgave van 802.025.000 euro (1,19 miljard dollar) voorzien voor de periode 2008-2011, inclusief de terugtocht naar huis.

Er is een rookgordijn opgetrokken rond de redenen voor de interventie-oorlog in Afghanistan. Ondanks veelvuldige beweringen over wederopbouw en democratie, staan er grote machtspolitieke en economische belangen op het spel. Niet alleen belangen die te maken hebben met olie en gas uit de naburige landen, maar ook ouderwetse macht over Centraal-Azië. Daarnaast zijn hele bedrijfstakken afhankelijk geworden van de oorlogsmachinerie die in Afghanistan wordt ingezet. Die belangen spelen een oneigenlijke rol bij de besluitvorming over de aanwezigheid van de NAVO in Afghanistan.

Een steeds groter aandeel van de oorlogvoering ontsnapt zo aan de controle van de democratische

gekozen regeringen, met alle gevolgen van dien. Wie daarnaast het zeer beperkte debat in Nederland over deze oorlog beschouwt, moet tot de conclusie komen dat niet alleen de democratie van Afghanistan in het geding is.

- 1 *A Creeping Collapse in Credibility at the White House: From ENRON Entanglements to UNOCAL Bringing the Taliban to Texas and Controlling Afghanistan*; Tom Turnipseed January 10, 2002 <http://www.counterpunch.org/tomenron.html>
- 2 *The Grand Chessboard: American Primacy and Its Geostrategic Imperatives*, New York: Basic Books October 1997
- 3 *The Guardian*, December 9, 2008
- 4 *The Times*, December 12, 2008
- 5 27 jan.2009 antwoorden op de vragen van de leden Van Bommel en Poppe (beiden SP) over bedreigingen van de ISAF-aanvoerroutes naar Afghanistan. -Ingezonden 19 december 2008 met kenmerk 2008Z10079 / 2080908330
- 6 Tamerlan Vahabov, NATO Supply Routes Through the South Caucasus Publication, in: *Eurasia Daily Monitor* Volume 6, Issue 168 September 15, 2009
- 7 Moshe Schwartz Congressional Research Service, *Department of Defense Contractors in Iraq and Afghanistan: Background and Analysis*, September 21, 2009
- 8 *The Public Cost of Private Security in Afghanistan - Briefing paper* Jake Sherman and Victoria DiDomenico Sept 2009 Center on International Cooperation New York University
- 9 *The Cost of Iraq, Afghanistan, and Other Global War on Terror Operations Since 9/11* Amy Belasco Congressional research Service May 15, 2009

HET AFGHAANSE LEGER, EEN HERSENSPINSEL UIT WASHINGTON?

Tekst: Ann Jones. Vertaling: redactie

Foto: Arief Rorimpandey/ Audiovisuele Dienst Defensie

Het grote Afghanistandebat in Washington gaat niet over de vraag óf er meer troepen nodig zijn, maar over de vraag wélke troepen: Amerikaanse of Afghaanse – Onze of Hun troepen? Na in Afghanistan te hebben gezien hoe het ervoor staat, zou ik mijn geld niet op 'Hun' zetten.

En, eerlijk gezegd, zou ik mijn geld ook niet op 'Ons' zetten. Na acht jaar zijn de Amerikaanse troepen minder welkom dan ooit. Alleen al hun aanwezigheid roept tegenstand op. Maar dat is een ander verhaal: ik wil het over 'Hun' – de Afghanen – hebben.

Afghanen zijn Afghanen. Ze hebben hun eigen geschiedenis, hun eigen cultuur, hun eigen manieren van denken en doen. Daar komen nog bij hun recente ervaringen met tientallen jaren van oorlog, vluchtelingen, verschrikkelijke armoede en voortdurende bemoeizucht door andere landen, dichtbij en ver weg. De Verenigde Staten was daarvan de

machtigste en volhardendste. Afghanen denken niet en doen niet zoals Amerikanen. Toch weigeren Amerikanen die aan de macht zijn dit ongemakkelijke punt te begrijpen. In de hitte van afgelopen zomer bezocht ik de trainingsvelden bij Kabul, waar Afghaanse legerrekruten getraind worden. Het werd snel duidelijk wat er fout gaat in de

communicatie. Onze trainers, soldaten van de 'Illinois National Guard', waren meesterlijk. Professioneel, zeer kundig en hun missie toegewijd – ze deden hun werk goed. Het waren ook nog grote, sterke, gecamoufleerde Amerikaanse mannen in legerkisten en kogelvrij vest, behangen met messen, handwapens en God weet wat nog meer.

Amerikanen kunnen trots zijn op de bereidheid van deze mannen om hun zware plicht te vervullen.

De Afghanen staken er magertjes bij af: honderden kleine Davids in vergelijking met de volbepakte Amerikaanse Goliaths die hen trainen. Vergeet niet dat de Afghaanse rekruten uit een wereld van uitzichtloze armoede komen. Ze zijn bijna zonder uitzondering ondervoed en te licht. Velen zijn niet groter dan ik (1 meter 62 en mager) en sommigen zijn waarschijnlijk niet veel sterker dan ik. Velen buigen, net als ik, onder het gewicht van een standaard kogelvrij vest.

Hun Amerikaanse trainers spraken van “onderontwikkelde bovenlichamen” en schreven push-ups voor omdat hun pupillen bezweken onder de rugzakken met 22 kilo uitrusting en munitie. Al dat materieel moet vreemd overkomen voor de zonen en broers van mannen die 20 jaar geleden met versleten Kalashnikov-geweren en in alledaagse oude katoenen shirts en flodderbroeken het Rode Leger versloegen. De Amerikaanse trainers spreken verwonderd over Afghaanse soldaten die, zonder zware uitrusting en uniform, de hele dag in berggebied kunnen rennen – eigenlijk precies wat de Taliban met succes doen – maar het leger van de VS is vastberaden hen te trainen in een andere manier van oorlogvoeren.

Toch komen de rekruten in de zinderende hitte van dit met stenen bezaaide woestijnlandschap opdagen. Onder hun zware uniforms dragen ze de mooie rode, groene en blauwe trainingspakken, die hen moeten stimuleren ook in hun vrijetijd oefeningen te doen. En hoewel de Amerikaanse trainers erkennen dat de rekruten al hun uitrusting tegelijk aantrekken omdat ze vrezen dat in de barakken achtergelaten spullen worden gestolen, leggen zij dit uit als een teken van hoeveel ze om het leger geven. Mijn eigen interpretatie, gebaseerd op wat ik heb gezien in de jaren dat ik in Afghanistan heb doorgebracht, is anders. Het is een teken van hoe weinig vertrouwen ze hebben in elkaar, en in de Amerikanen die hen de mooie pakken gaven. Ik denk dat het ook iets anders duidelijk maakt: namelijk dat deze

verarmde mannen in een land zonder werk bij het Afghaanse Nationaal Leger zijn gegaan om wat ze eraan over kunnen houden (om te houden of verkopen) – en dan hebben we het niet over democratie en glorie.

In het huidige Afghanistandebat in Washington stelt democraat Carl Levin, voorzitter van de senaatscommissie *Armed Services* (Gewapende Diensten), dat de Afghanen zelf hun land zullen moeten verdedigen. Senator John McCain, toprepublikein in dezelfde commissie, is het daarmee eens maar voegt toe dat de Afghanen daarbij nog meer hulp nodig hebben van nog meer Amerikanen. Waar men het over eens is – en President Obama grijpt elke overeenstemming met beide handen aan – is dat de VS, wat er ook gebeurt, het trainen van ‘Afghaanse veiligheidstroepen’ moet versnellen. Amerikaanse militaire planners en beleidsmakers doen alsof Afghanen, met voldoende training, kunnen worden omgebouwd tot schaalmodel Amerikaanse opwindmariniers. Dat gaat niet gebeuren: nu niet en nooit niet. Hoe zeer ook veel van onze leiders het er over eens zijn dat het moet, en steeds sneller.

Basiskrijgstraining

Wat zijn die veiligheidstroepen eigenlijk? Ze omvatten het Afghaanse Nationale Leger (ANL) en de Afghaanse Nationale Politie (ANP). Internationale strijdkrachten en private bedrijven hebben sinds 2001 Afghaanse rekruten voor beide getraind. De wil van westerse militaire planners om een nationaal leger en een nationale politiemacht te vormen was zo groot dat sommigen van hen rapporten schijnen te hebben weggemoffeld, waarin Canadese soldaten melden dat zij zagen hoe leden van de Afghaanse veiligheidstroepen zich bezighielden met een tamelijk veelvoorkomend tijdverdrijf, het misbruiken van jonge jongens. De huidige training en begeleiding worden geleverd door de VS, het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk, Canada, Roemenië, Polen, Mongolië, Nieuw Zeeland en Australië, en ook door de private contractanten met winst oogmerk, waaronder MPRI, KBR (vroeger een onderdeel van Halliburton), Paravant en RONCO. Nu, bijna acht jaar na het begin van

het ‘mentor’-proces zeggen officieren van het Kabul Militaire Trainings Centrum dat het leger nu tussen de 88.000 en 92.000 soldaten telt. Afhankelijk van wie je spreekt. En volgens het feitenoverzicht van het centrum ronden jaarlijks 28.800 nieuwe soldaten de opleiding af die door de Amerikanen wordt betaald en geleid en bekend is onder de naam *Basiskrijgstraining*. Het einddoel voor het ANL is op het moment 134.000 manschappen en dat moet zijn bereikt in december 2011. Afghaanse officieren vertelden me echter dat ze streven naar 200.000 manschappen terwijl de westerse media vaak 240.000 als het einddoel noemen. Een aantal van 400.000 wordt vaak genoemd als het verwachte einddoel voor de gecombineerde veiligheidstroepen: een leger van 240.000 manschappen en een politiemacht met 160.000 agenten. Toch spreken leidinggevenden van de politiemacht ook over een veel hoger aantal van 250.000 en zij beweren zelfs dat er al 149.000 zijn opgeleid. Politietraining is echter altijd problematisch gebleken, deels doordat de Europese bondgenoten vanaf het begin fundamenteel van mening verschilden met de regering-Bush over de rol die de Afghaanse politie zou moeten spelen. Duitsland begon met de training van wat het zag als een ongewapende macht die het verkeer zou regelen, misdaad zou bestrijden en de openbare orde zou bewaren in het belang van de burgerbevolking. De VS namen het in 2003 over, gaven de taak in handen van een privaat bedrijf met winst oogmerk, DynCorp, en produceerden vervolgens een zwaar bewapend, ongedisciplineerd en door en door corrupt paramilitair corps dat wordt veracht door de inwoners van Kabul en wordt gevreesd door Afghaanse burgers op het platteland. Anders dan de wijd verspreide publieke opvatting verzekerde een Afghaanse officier van de ANP me dat de politie op dit moment wordt getraind als politie en niet als paramilitaire hulpstroepen van het Afghaanse leger. Maar zoals hij zei: “politiewerk is in Afghanistan anders” omdat de politie opereert in oorlogsgebied. Washington laat tegenstrijdige berichten over dit onderwerp horen.

Het besteedt de verantwoordelijkheid voor de ANP uit aan een privaat bedrijf dat als mentoren voormalige Amerikaanse wetsdienaren in dienst heeft zoals een politiefunctaris uit Kentucky, een wetsdienaar uit Texas, een politieagent uit North Carolina enzovoorts. Toch blijven politici uit Washington de politie met het leger combineren als de 'Afghaanse veiligheidstroepen' en beïnvloeden zo wat DynCorp in zijn trainingshandboek moet opnemen. Ze noemen de laagste politierang zelfs 'soldaat'. In het trainingskamp van de Afghaanse Nationale Politie zag ik een eenheid leerlingen leren (zij het met tegenzin) hoe ze moeten reageren bij een grote hinderlaag. Hoewel ze slechts met rode rubberen Kalashnikovs waren bewapend, leek de oefening voor mij erg op de militaire menoeuvres die ik in het leger trainingskamp heb gezien.

Evenals de legertraining werd de politietraining maanden geleden geïntensiveerd om de 'veiligheid' te garanderen in de aanloop naar de presidentsverkiezingen. Met dat doel in het achterhoofd verkortten de DynCorp-mentoren de basispolitietraining van acht weken naar drie weken, waarna de agenten werden verspreid over dorpen in het hele land. Inclusief gebieden die in handen zijn van de Taliban. Na de verkiezingen zouden de snel opgeleide politie-'soldaten' terug worden

gebracht naar Kaboel voor de rest van de opleiding. Hoeveel er terugkerenden is niet bekendgemaakt.

Je kunt vraagtekens stellen bij de wijsheid om deze 'halfbakken producten' massaal te produceren. Wat zou jij ervan vinden als de politie in je gemeenschap na drie weken opleiding losgelaten werd? En hoe zou je je voelen als je een training van drie weken kreeg met een rubberen geweer om daarna te worden uitgezonden om met een echte je land te verdedigen?

Het opleiden van veiligheidstroepen is niet goedkoop. Tot nu toe bedragen de geschatte kosten van training en begeleiding van de politie sinds 2001 minstens tien miljard dollar. Betrouwbare cijfers over de trainings- en begeleidingskosten van het Afghaanse leger sinds 2001 zijn net zo onzichtbaar als het leger zelf. Wel is bekend dat de VS op dit moment maandelijks ongeveer vier miljard dollar uitgeven aan militaire operaties in Afghanistan.

De onzichtbare manschappen

Wat heeft deze bijzonder dure training opgeleverd? Hoewel ze in Washington praten over 90.000 soldaten in het Afghaanse Nationale Leger heeft nog nooit iemand bericht dat hij dat leger waar dan ook in Afghanistan heeft gezien. Toen in juli 4.000 Amerikaanse mariniers naar de provincie Helmand werden gezonden

om de Taliban te bestrijden in wat wordt beschouwd als een van hun bolwerken, werden ze slechts begeleid door 600 Afghaanse manschappen van wie de meesten politieagent waren. Waarom (zou je je kunnen afvragen) trad het ANL, na jaren training en begeleiding 90.000 man sterk, niet zelfstandig op in Helmand? Een verklaring is niet gegeven.

Amerikaanse en NAVO-officieren klagen vaak dat Afghaanse legereenheden eenvoudigweg niet klaar zijn om onafhankelijk te opereren, maar niemand geeft antwoord op de eenvoudige vraag: Waar zijn ze?

Mijn beredeneerde gok is dat een dergelijk leger eenvoudig niet bestaat. Het zal best waar zijn dat Afghaanse mannen wel zo'n 90.000 of meer keren een of andere basiskrijgstraining hebben gevolgd. Toen ik les gaf in Afghanistan tussen 2002 en 2006 kende ik mannen die geregeld een of andere ANL training volgden om de beloofde Kalashnikov en wat geld te krijgen. Daarna gingen ze een tijdje naar huis om enkele weken later vaak terug te keren. Ze schreven zich dan onder een andere naam weer in.

In een land waar 40 procent van de mannen werkloos is, is het een slimme aanpak om tien weken bij het ANL te gaan. Iedere keer als een man de basistraining weer gaat doen verlicht dat de armoede van veel gezinnen. Het is wel een erg omslachtige manier om zo, onbedoeld, zulke minimale

humanitaire hulp te verlenen. Sommigen van deze telkens terugkerende soldaten zijn oudere, voormalige mujaheddin, de Islamitische fundamentalisten die ooit door de VS werden betaald om de Sovjets te bestrijden. Ook zijn sommigen ongetwijfeld Taliban.

Amerikaanse trainers hebben opgemerkt dat als ANL-soldaten verlof kregen na de basistraining om met hun loon naar huis te gaan, zij meestal niet terugkeren. Om bedrog met loonstrookjes te voorkomen en om de toenemende deserties een halt toe te roepen hebben ze onlangs een systeem ontwikkeld dat het mogelijk maakt dat soldaten hun geld naar huis sturen zonder ooit de basis te verlaten. Dat klinkt als een goed idee maar zoals zoveel dure Amerikaanse oplossingen voor Afghaanse problemen slaat ook dit idee de plank mis. De soldaten willen niet alleen geld naar huis sturen, ze willen zelf ook naar huis.

Eerder dit jaar werd het trainingsprogramma van de VS iets overtuigender door de introductie van een in de VS gemaakt wapen, de M-16. Dit geweer verving in vier maanden de eerbiedwaardige Kalashnikov. Zelfs Amerikaanse trainers geven toe dat de Kalashnikov in Afghanistan eigenlijk het betere wapen is. De Kalashnikov is licht en nauwkeurig, hoeft zelfs in de stoffige woestijn niet te worden gereinigd en alle mannen en jongens

kennen hem al goed. De onbekende en gevoelige M-16 daarentegen mag dan nauwkeuriger zijn op iets grotere afstanden maar dat is alleen zo als een soldaat hem schoon houdt en in staat is om zijn ongelofelijk gevoelige vizieren in en bij te stellen. De strijdende soldaten van het ANL zullen niet in een keer slagen voor die test. Nu het Amerikaanse leger zijn oude M-16's gul aan de Afghanen overdraagt kan het nieuwe kopen op kosten van de belastingbetaler. Dit vooruitzicht zal het hart van elke wapenfabrikant vast en zeker verblijden (overigens verdient de Nationale Garde van Illinois een dankwoord voor het riskeren van hun leven om zulke prachtige bedrijfswinsten mogelijk te maken).

Ook bij de politie biedt de door de Amerikanen betaalde training een soortgelijke draaideur. In Afghanistan is het echter wel heel wat gevaarlijker om politieagent te zijn dan soldaat. Terwijl patrouillerende soldaten de dans kunnen ontspringen, worden vrijwel dagelijks politieagenten die op hun post zitten vermoord. Aangesteld om in kleine aantallen dorpspolitiebureaus of controleposten langs de snelweg te bemannen, zijn ze schiet-schijven voor Talibanstrijders. Als vertegenwoordigers van de volslagen in diskrediet geraakte regering van president Hamid Karzai zijn de ongelukkige agenten handige symbolische doelen. Britse comman-

danten in Helmand schatten dat 60 procent van de politieagenten in Afghanistan aan de drugs is; we hoeven ons nauwelijks af te vragen waarom dat zo is.

Een ANP-commandant vertelde me dat het een 'probleem' is om mannen te werven voor de Afghaanse Nationale Politie in de Pashtun-provincies van Zuid-Afghanistan waar de Taliban sterk is. Als gevolg daarvan worden niet-Pashtun leerling-agenten uit Hazara, Tajik, Uzbek of van andere ethnische achtergrond naar Pashtun gebied gestuurd om de orde te bewaren. Ze kunnen net zo goed schietschijven op hun voorhoofd schilderen. De agenten die samen met Amerikaanse mariniers naar de provincie Helmand gingen, weigerden volgens berichten om hun zwaar bewapende begeleiders te verlaten voor zelfmoordposten in dorpen. Enkele politie- en legersoldaten beweerden, toen ze daar door journalisten naar werden gevraagd, de provincie Helmand alleen voor 'vakantie' te bezoeken.

Trainingsdag

In veel districten vulden politieagenten onlangs hun lage loon aan en toonden hun loyaliteit aan lokale krijgsheren door de verkiezingsboxen voor president Karzai tijdens de presidentsverkiezingen te blokkeren. Nog een bewijs dat geen enkele hoeveelheid Amerikaanse training,

begeleiding of geld zal bepalen voor wie of wat Afghanen zullen vechten, als ze al vechten – denk ook aan het overlopen van de grote Islamitische fundamentalistische mujaheddien die in hun jihad tegen de Sovjets werden gesteund door de VS maar nu samen met de Taliban vechten.

Afghanen zijn wereldberoemde strijders, deels omdat zij een oog hebben voor het kiezen van de winnende partij en ze staan klaar om enthousiast van partij te wisselen tot ze de goede hebben. Nu ze hebben ontdekt dat Afghanen de winnaar steunen gokken de Amerikaanse militaire strategiebepalers op een contra-guerrilla strategie waarbij wordt geprobeerd om veilig te stellen, te consolideren en op te bouwen. Dat wil zeggen zo lang te blijven tot de Afghanen de zijde van de Amerikanen kiezen. Maar het is veel te laat voor die aanpak. Op dit moment zien Amerikaanse troepen er meer dan ooit uit als een vreemde bezettingsmacht en voor de Taliban als schiet-schijven.

Onlangs schreef Karen DeYoung in de *Washington Post* dat de Taliban nu geregeld zeer hoog ontwikkelde militaire technieken gebruiken, “alsof de opstandelingen een training hebben gevolgd zoals de commando-opleiding van het Amerikaanse leger die soldaten leert hoe ze in kleine groepen moeten vechten in een onvriendelijke omgeving.” Natuurlijk hebben sommigen trainingen gevolgd die ze leren te vechten in ‘onvriendelijke omgevingen’, waarschijnlijk meerdere keren. Als je een Talibanstrijder was, zou je dan de training niét volgen die wordt aangeboden aan Afghanen aan de andere kant? En zou je dat niet meer dan eens doen als je iedere keer goed betaald werd?

Zo’n training kwam zeker goed van pas voor bijvoorbeeld de Talibanpolitieagent die in september acht makkers afmaakte op zijn politiepost in de Kunduz-provincie in Noord-Afghanistan en de post overdroeg aan de Taliban. Aan de andere kant kan zo’n training dodelijk zijn voor Amerikaanse trainers. Neem het geval van de Amerikaanse trainer die in dezelfde week werd neergeschoten en verwond door een van zijn rekruten. Volgens de berichten ontstond er een

conflict omdat de trainer water dronk ‘voor de ogen van de lokale bevolking’ terwijl de leerlingen vastten vanwege de heilige moslimmaand Ramadan.

Er bestaan overigens voldoende aanwijzingen dat het de Talibanstrijders goed gaat; ze vechten trots en goed zonder de training die over het ANL en de ANP wordt uitgestort. Hoe komt het dat Afghaanse Talibanstrijders zo moedig en effectief lijken terwijl de Afghaanse Nationale Politie zo hopeloos corrupt is en het Afghaanse Nationale Leger een flop? Toen ik in juli bases en oefenterreinen bezocht, hoorde ik sommige Amerikaanse trainers hun Afghaanse leerlingen op dezelfde racistische manier beschrijven als ooit Afrikaanse slaven in de VS werden beschreven: lui, onverantwoordelijk, dom, kinderlijk, enzovoorts. Zo zien voor Amerikanen het Afghaanse verzet, ontwijking en sabotage eruit. De Taliban strijden voor iets waar ze in geloven, dat hun land moet worden bevrijd van buitenlandse bezetting. ‘Onze’ Afghanen proberen te overleven.

Meer manschappen?

Toch gebeurt er iets bijzonders met de ANL-rekruten die de complete tien weken basistraining volmaken. Hun tengere lichamen beginnen een beetje aan te komen. Ze krijgen meer energie en zijn opgewekt, en dat allemaal omdat ze voor het eerst in hun leven genoeg voedsaam voedsel krijgen.

Betere voeding of niet, senator Levin!, senator McCain!, ‘onze’ Afghanen zullen nooit met of zonder Amerikaanse troepen voor een Amerikaanse zaak vechten zoals wij ons dat voorstellen. Ze zullen nooit met de energie – die de Taliban wel hebben – vechten voor een nationale regering die wij tegen de wens van de Afghanen aan hebben gesteld. Voor een nationale regering die we onlangs hielpen een andere verkiezing te stelen en die we nu op het punt staan te installeren ondanks het onomstotelijke bewijs van opzichtige fraude. Waarom zouden ze? Zelfs als de VS hun geesten zou winnen, dan zal hun hart daar nog niet bij zijn. Een kleine waarschuwing nog. Gebruik de onzekere situatie van de Afghaanse veiligheidstroepen niet als

argument om nog meer manschappen naar Afghanistan te sturen. Agres-sieve Amerikanen (nu 68.000 in getal) zijn waarschijnlijk nóg minder succesvol dan aarzelende Afghaanse soldaten. Afghanen willen vrede, maar de *kharaji* (buitenlandse) troepen (100.000 man als je de NAVO-bondgenoten meetelt) brengen dood en verwoesting waar ze maar komen. Denk liever aan wat je had kunnen winnen – en nog zou kunnen winnen – als je al die miljarden had besteed aan voedsel. Of misschien aan de landbouw. Of gezondheidszorg. Of een banenprogramma. Is het daarvoor nu te laat?

Dit artikel is geschreven vanuit Amerikaans perspectief. Het geeft interessante achtergronden bij de discussie die ook in Nederland woedt, specifiek over de vraag hoe succesvol het opleiden van een Afghaanse leger- en politiemacht is. Ann Jones is de schrijfster van *Kabul in Winter: Life without Peace in Afghanistan*, New York: Metropolitan Books 2006 en ze schrijft regelmatig over Afghanistan voor *TomDispatch* en *The Nation*. Dit artikel verscheen oorspronkelijk op www.TomDispatch.com, een weblog van het Nation Institute dat een voortdurende stroom alternatieve bronnen, nieuws en meningen publiceert van Tom Engelhardt. Tom Engelhardt is mede-oprichter van het American Empire Project (www.americanempireproject.com) en schrijver van diverse boeken.

INKTVLEKMETHODE WERKT NIET STRATEGIE MAAKT OOK VEEL VIJANDEN ONDER BURGERS

Tekst: Oscar Salemink

Foto: Jose Lopez/Flickr

Het Nederlandse kabinet moet wederom een besluit nemen over het al dan niet verlengen van de Afghanistanmissie in een situatie waarin de Nederlandse militairen op steeds meer tegenstand stuiten en waarin Afghaanse mensenrechtenorganisaties Nederlandse militairen beschuldigen van schendingen van mensenrechten. Er blijven voortdurend problemen bestaan met betrekking tot de deelname aan de alliantie en solidariteit met betrekking tot ISAF. Dat is een heel andere situatie dan men hoopte te creëren toen men aan de missie begon – een missie die vooral een ‘opbouw karakter’ zou hebben waarbij veiligheid gecreëerd zou worden via de zogeheten ‘inktvlakmethode’.

Hoewel er in openbare bronnen weinig informatie over die tactiek te vinden is, verbaast het mij niet dat de methode een mislukking blijkt te zijn. Dat heeft niet alleen te maken met het gebruikelijke institutionele geheugenverlies waardoor instellingen steeds opnieuw het wiel uitvinden. Ook heeft het te maken met partijdige analyses die complexe situaties tot simpele goedfoutschema's reduceren of met al te rooskleurige inschattingen en voorspellingen die geen rekening houden met kinken in kabels. Het heeft evenzeer te maken met problemen rond die inktvlakmethode zelf.

Ik heb de ‘inktvlakmethode’ bestudeerd in de locatie waar ze is ontwikkeld en toegepast, namelijk in Vietnam. Dat was een langetermijnonderzoek naar de relatie tussen

ethnografische kennis over lokale samenlevingen en culturen enerzijds, en economische, politieke en militaire belangen anderzijds, en daar werd de inktvlak tussen 1890 en 1975 meermalen zichtbaar. Na 1890 heette de inktvlak overigens nog olievlak (tache d'huile) maar het principe – dat de vlak zich concentrisch verspreidt vanaf het punt waar de druppel is gevallen – is hetzelfde.

Koloniaal Vietnam

Deze tactiek was ontwikkeld door kolonel Gallieni – die in 1914 als maarschalk roem zou verwerven als de verdediger van Parijs – en werd met succes toegepast bij het neerslaan van verzet tegen de Franse onderwerping van Vietnam. Hij bedacht dat de koloniale troepen met te weinig waren om een uitgebreid, ontogan-

kelijk gebied effectief te controleren, en dat het daarom nodig was om gebruik te maken van lokale conflicten. In een klassieke theorie die culturele kennis verbindt aan een koloniaal verdeel- en heersproject schreef hij: „Elke verzameling van individuen – een ras, een volk, een stam of een familie – vertegenwoordigt een som van gedeelde of tegengestelde belangen. Als er gebruiken en gewoonten gerespecteerd moeten worden, dan zijn er ook rivaliteiten die wij uiteen moeten rafelen en in ons voordeel moeten gebruiken, door de ene groep tegen de andere op te zetten, en door op de ene groep te steunen om de andere te verslaan.” De koloniale orde, die het gevolg was van een olievlakmethode die zich baseerde op ondersteuning en bewapening van de ene groep ten

Oscar Saleminck is hoogleraar sociale antropologie aan de Vrije Universiteit in Amsterdam.

Deze tekst is gebaseerd op een artikel in *NRC Handelsblad*, 1 november 2007. Een uitgebreidere versie verscheen in *Armex*, jrg. 92, nr 03, 2008.

coste van de andere, werkte zolang het Franse koloniale bewind relatief stevig in het zadel zat. Toen na de Tweede Wereldoorlog serieuze gewapende oppositie opkwam van de kant van de communistische Vietminh bleek de zwakte van de inktvlekmethode, want die creëert niet alleen medestanders maar ook ontevreden en tegenstanders. Wanneer die tegenstanders gesteund en bewapend worden, of wanneer een vijand die grote groep ontevreden weet te mobiliseren, dan slaat het militaire voordeel om in een nadeel. Het is dan ook geen toeval dat de Franse aftocht uit Vietnam werd gemarkeerd door twee militaire nederlagen in multi-etnische berggebieden – Diên Biên Phu in het noorden en An Khê in het Centraal Hoogland – wat tevens het failliet van de ‘tache d’huile’ betekende.

Amerikaanse inktvlek

Tijdens de ‘Amerikaanse’ Vietnamoorlog introduceerden de Amerikaanse Special Forces – tot 1964 onder supervisie van de CIA – vanaf 1960 de ‘inkspot’-methode in het multi-etnische Centraal Hoogland van Vietnam, op een moment dat de communisten dat gebied dreigden over te nemen. Het programma bestond uit het bewapenen van tribale groepen – zogeheten Montagnards – die hun eigen dorpen dienden te verdedigen en uit kleine mobiele eenheden die de strijders te hulp moesten komen als

een dorp werd aangevallen. Tot het programma behoorden ook kleine ontwikkelingsprojecten om een reden te geven om voor te strijden en ook morele steun en propaganda tegen vermeende etnische discriminatie door de civiele en militaire autoriteiten van Zuid-Vietnam. De inktvlekmethode bestond eruit dat vanuit veilige dorpen een steeds groter gebied en steeds meer andere dorpen zouden worden gepacificeerd. Het programma was in het begin succesvol tegen de Vietcong, maar zette de tribale groepen ook op tegen de Zuid-Vietnamese autoriteiten waardoor het politiek niet houdbaar was. Toen zich tussen 1963 en 1965 een serie tribale opstanden tegen het Zuid-Vietnamese regime had afgespeeld in Special Forces-kampen, werd het programma ontbonden. De Special Forces werden deel van het reguliere Amerikaanse leger en de Montagnards werden deel van het reguliere Zuid-Vietnamese leger en tegen hun zin ingezet buiten hun eigen leefgebied.

De effectieve, kleinschalige ontwikkelingsprojecten werden overgeheveld naar het Rural Reconstruction Program (wat lijkt deze naam weer veel op de Provinciale Reconstructie Teams in Uruzgan) dat door zijn logge en corrupte uitvoering de bevolking eerder afstootte dan aantrok. De militaire voordelen die waren behaald, werden tenietgedaan omdat die gebaseerd waren op een verdeel- en heersbeleid dat politiek niet houdbaar bleek in een situatie waar de Amerikanen rekening moesten houden met de soevereiniteit van de Zuid-Vietnamese staat. Het failliet van de inksplot werd pijnlijk duidelijk toen in maart 1975 het Zuid-Vietnamese leger grote nederlagen leed in het strategisch Centraal Hoogland, als voorbode op de val van Saigon op 30 april 1975.

Inktvlek maakt zijn eigen vijanden

Het beeld van de inktvlekmethode dat hieruit oprijst, suggereert dat het succesvol kan zijn als lokale groepen onder bescherming van een externe militaire macht worden bewapend tegen andere groepen, en iets hebben om voor te vechten. Zodra die externe macht – een koloniaal leger of buitenlandse interventiemacht – zich terugtrekt, of zodra er serieuze

politieke en militaire tegenstand komt, werkt de methode niet meer. Integendeel, dan blijkt dat deze methode veel vijanden maakt, en daarmee zichzelf verslaat. Historisch gezien is deze dubieuze methode alleen ‘succesvol’ geweest door verdeeldheid te zaaien en zolang een externe macht onbetwist militair dominant is – wat in Afghanistan niet het geval is. Op de lange termijn heeft de inktvlekmethode daardoor desastreuze gevolgen voor de harmonie tussen bevolkingsgroepen. Ik weet niet wat de Nederlandse legerleiding en het kabinet bezield heeft om troepen met een dergelijke tactiek naar Afghanistan te sturen. Vermoedelijk interpreteert men de wereld in termen van goed (Karzai) en kwaad (de Taliban) zonder zich rekenschap te geven van de complexiteit van lokale relaties – zoals ook de Amerikanen in Vietnam meenden dat zij en hun bondgenoten ‘goed’ waren en daarom de *hearts and minds* zouden winnen. Een kostbare illusie. Indien de legerleiding iets anders bedoelt met ‘inktvlek’, dan is het hoog tijd om daarover meer duidelijkheid te scheppen dan twee zinnen in beleidsdocumenten. Het schijnt namelijk dat de minister voor Ontwikkelingssamenwerking Bert Koenders de inktvlekken en provinciale reconstructieteams in Uruzgan als aantrekkelijk model ziet. Als het verleden iets zegt over de toekomst dan belooft dat niet veel goeds.

De inktvlek Uruzgan is sinds de Nederlandse aanwezigheid daar nog steeds niet veel meer dan een inktvlek. Het onsuccesvolle optreden van Nederland en ISAF heeft geleid tot een voortdurend wijzigen van (de benaming van) de methodes: smile and wave-strategie, via de inktvlek-strategie naar de drie D's. Binnen het 3D-concept zijn Development, Diplomacy en Defence onlosmakelijk met elkaar verbonden. Legerleiding (Middelkoop) en ontwikkelingsamenwerking (Koenders) zoeken voortdurend naar nieuwe concepten zonder enig inzicht in de achtergrond van die concepten. Kortom, men doet maar wat.

OORLOG EN ONTWIKKELING GAAN NIET SAMEN

Tekst: Farshad Bashir, SP-Tweede Kamerlid

De Verenigde Naties hebben 25 november uitgeroepen tot de Internationale dag van uitbanning van geweld tegen vrouwen. Wie de positie van de vrouw in Afghanistan analyseert, ziet dat het, ondanks het verdrijven van de Taliban, met de positie van de vrouw steeds dramatischer gesteld is. De positie van de vrouw in Afghanistan lijkt alleen verbeterd te kunnen worden als de oorlog eindelijk stopt.

Na de val van de Taliban is de wereld verteld dat de Afghaanse vrouw bevrijd was. Ze mochten na jaren weer werken, de meisjes mochten eindelijk weer naar school en als vrouw mocht je weer naar buiten zonder dat je verplicht was om je te laten vergezellen door een man. Maar wie vandaag de dag naar Afghanistan kijkt, ziet amper vrouwen die werken. Vrouwen op straat zijn nog steeds voornamelijk gehuld in alles verhullende boerka's. Mensenrechtenorganisaties zoals Global Rights maken bovendien melding van een toename van geweld tegen vrouwen in Afghanistan. Bijna alle Afghaanse vrouwen zouden er mee te maken hebben, zowel op straat als thuis.

Vrouwvriendelijke wet

Op papier leken de vrouwen er acht jaar geleden goed uit te komen. Maar in de praktijk is volgens mensenrechtenorganisaties uit binnen- en buitenland de positie van de vrouw snel weer verslechterd. Ook op papier trouwens. In april bijvoorbeeld tekende Karzai, de Afghaanse president, een wet waarbij vrouwen toestemming van hun man nodig hebben om werk te zoeken, naar de dokter te gaan of het huis te verlaten. De voogdij over de kinderen werd alleen toegewezen aan vaders en grootvaders. De wet zorgde overigens internationaal voor flinke ophef omdat de wet verkrachting binnen het huwelijk niet langer strafbaar maakt.

Hoewel het wetsvoorstel in strijd is met de internationale mensenrechtenverdragen die ook Afghanistan heeft ondertekend, tekende president Karzai de wet om steun te vinden bij streng-conservatieven op het platte-

land voor zijn kandidatuur voor de presidentsverkiezingen. Karzai offerde in feite dus de toch al zeer verzwakte positie van de vrouw op om zijn presidentpost veilig te kunnen stellen. Grote internationale druk was nodig om president Karzai uiteindelijk te dwingen om nog eens naar de wet te kijken.

Achterstand democratisch gelegitimeerd

Het aantal zelfmoorden onder vrouwen stijgt met de dag in Afghanistan: al decennia hebben vrouwen te maken met psychische druk, maar ook lichamelijke geweld zorgt ervoor dat vrouwen naar middelen zoeken om uit hun situatie te komen. Vrouwen slaan op de vlucht om uithuwelijking te voorkomen of ze zijn het zat om thuis opgesloten te zitten en maken een einde aan hun leven. Vooral zelfverbranding komt steeds vaker voor.

Wie gehoopt had op verbetering van de positie van de vrouw komt dus steeds meer bedrogen uit. Door alleen maar verkiezingen te organiseren maak je het niet automatisch een land waar de mensenrechten gerespecteerd worden. De achterstandspositie van de Afghaanse vrouw heeft tot nu toe juist democratische legitimatie gekregen. De vrouw in Afghanistan heeft dus meer nodig dan alleen formele democratie.

Foto: Polaris/Hollandse Hoogte

Ruimte en tijd

Allereerst is het van belang vast te stellen dat er een strijd gevoerd moet worden in de hoofden van de Afghanen. En daarvoor is ruimte en tijd nodig. Afghanen zijn op dit moment met andere zaken bezig. De vraag waar zij mee rondlopen is of ze de dag veilig doorkomen. Of ze genoeg brandstof voor de winterkachel hebben. En of ze hun kinderen de volgende dag genoeg te eten kunnen geven. Deze onzekerheden hebben vooral te maken met de oorlogssituatie in het land. De vrouwen moeten uiteindelijk voor zichzelf opkomen en zichzelf organiseren. Maar daarvoor moet eerst de oorlog stoppen. Oorlog en ontwikkeling gaan niet samen.

AFGHANISTAN IS GEEN EILAND

Als Afghanistan in het nieuws is, toont het journaal een rood landje in een blauwe vormloze zee – bij het Jeugdjournaal zie je ook nog waar Nederland ligt. Op buurland Pakistan na, waarnaar een deel van het gevecht met de Taliban zich heeft verplaatst, wordt over de directe omgeving van het Afghanistan nauwelijks gepraat. Terwijl het midden tussen landen met enorme gas- en oliereserves ligt en vlakbij economische en nucleaire grootmachten als Rusland, China en India. Het is al moeilijk genoeg om duidelijkheid te krijgen over de Westerse belangen in Afghanistan. Maar wat zijn eigenlijk de belangen in Centraal-Azië?

Rusland

Wil geen opstandige Islamitische beweging langs zijn grenzen. Onderhoudt daarom nauwe banden met de buurlanden en met de noordelijke alliantie in Afghanistan. Verder streeft het naar maximale controle over olie- en gastransportroutes in de regio. Een door een succesvolle Afghanistan-missie sterkere NAVO is niet in het belang van Rusland.

China

Deze wereldmacht in opkomst wil geen Westerse troepen aan zijn grens. Heeft geïnvesteerd in mijnbouw in Afghanistan. Importeert belangrijk deel olie uit Iran. Wil verder gas en olie uit Centraal-Azië halen via oost-west pijpleidingroutes die niet over zee lopen (en dus potentieel kwetsbaar voor de VS-marine).

VS

Grootschalige interventiemachten in Irak en Afghanistan, garnizoenen, steunpunten en bases in de regio. Permanente maritieme strijdmacht aanwezig in zowel de Perzische als Arabische Golf, onderzeeërs met kernwapens. Hoofdbelangen: controle oliebronnen en export routes; machtsprojectie via bases en vloten in de regio, gericht tegen potentiële concurrenten in Azië.

India

Regionale kernwapenmacht in opkomst, bondgenoot van VS. Staat op gespannen voet met Pakistan en heeft dus belang bij verzwakt Pakistan. India wil dan ook haar invloed in Afghanistan uitbouwen via economische, politieke en mogelijk militaire aanwezigheid.

Kazachstan

Olie-exporteur; groeiende export naar China via nieuw aangelegde pijpleidingen, om minder afhankelijk van de Russische export routes te zijn.

Kirgizië

Beheerst vanwege ligging een deel van de toegang tot noord Afghanistan. Zowel Rusland als de VS beschikken tegen hoge betalingen over luchtmachtbases. Is voor de VS een belangrijk logistiek centrum voor luchttransport en luchtankeroperaties in de Afgaanse oorlog.

Irak

Nog steeds bezet, voornamelijk door de VS. Bezit zeer grote olievoorraden die grotendeels via de Golf worden geëxporteerd. Hier en elders in de Golf zijn een groot aantal Amerikaanse bases te vinden.

Oezbekistan

Via Oezbekistan loopt een belangrijke bevoorradinglijn voor de Duitse troepenmacht in Afghanistan. Deze route verving een andere via Tadzjikistan, die door Taliban aanvallen werd afgesloten. Onder Duitse druk werd in oktober een EU-wapenembargo tegen Oezbekistan opgeheven. In ruil voor militaire bases, steunt de VS Oezbekistan met geld en antiterrorisme- en veiligheidstrainingen. De relatie tussen Oezbekistan en de VS staat onder druk, onder andere na kritiek van de VS op het hard onderdrukken van een opstand in Andijon.

Tadzjikistan

Een van de armste landen ter wereld. Leeft vooral van de export van katoen en aluminium.

Turkmenistan

Een vooral agrarisch land. Leeft verder van de export van aardgas, aardolie(producten) en textiel. De doorvoer van drugs uit Afghanistan levert ook een belangrijke bijdrage aan de economie.

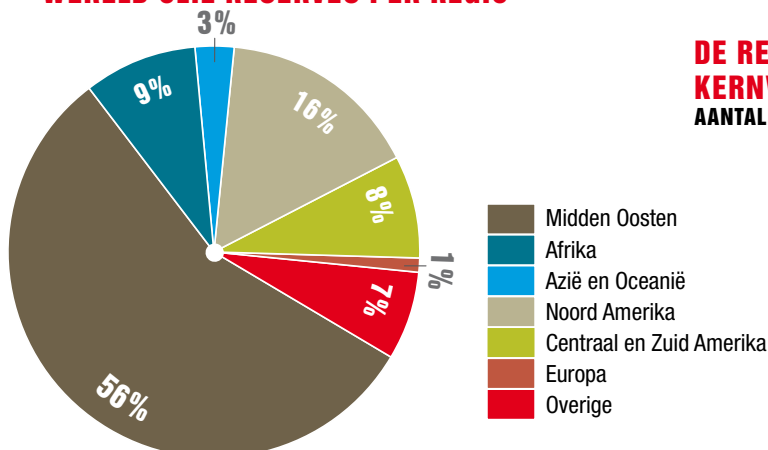
Pakistan

Regionale kernwapenmacht, bondgenoot van China en VS. Moet rekening houden met zowel oude confrontatie tegen India in het oosten, als met opstandige noordelijke provincies. De bevolking is massaal tegen NAVO-aanwezigheid en -activiteit op Pakistaans grondgebied. Het leger ontvangt veel militaire hulp uit de VS.

Iran

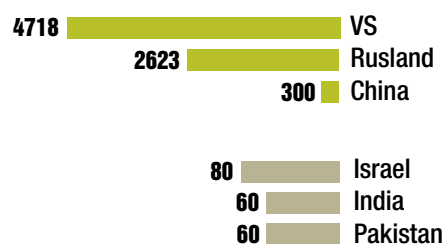
Heeft grote olie- en gasvoorraden die de basis vormen voor grote regionale invloed. Heeft belang bij ontwikkeling van export routes voor Centraal-Aziatische olie en gas over haar grondgebied. Iran is nu omsingeld door potentieel vijandige strijdkrachten van de VS en haar bondgenoten, maar steunt de Afgaanse regering omdat de (soennitische) Taliban worden beschouwd als onverzoenlijke religieuze vijand.

WERELD OLIE RESERVES PER REGIO

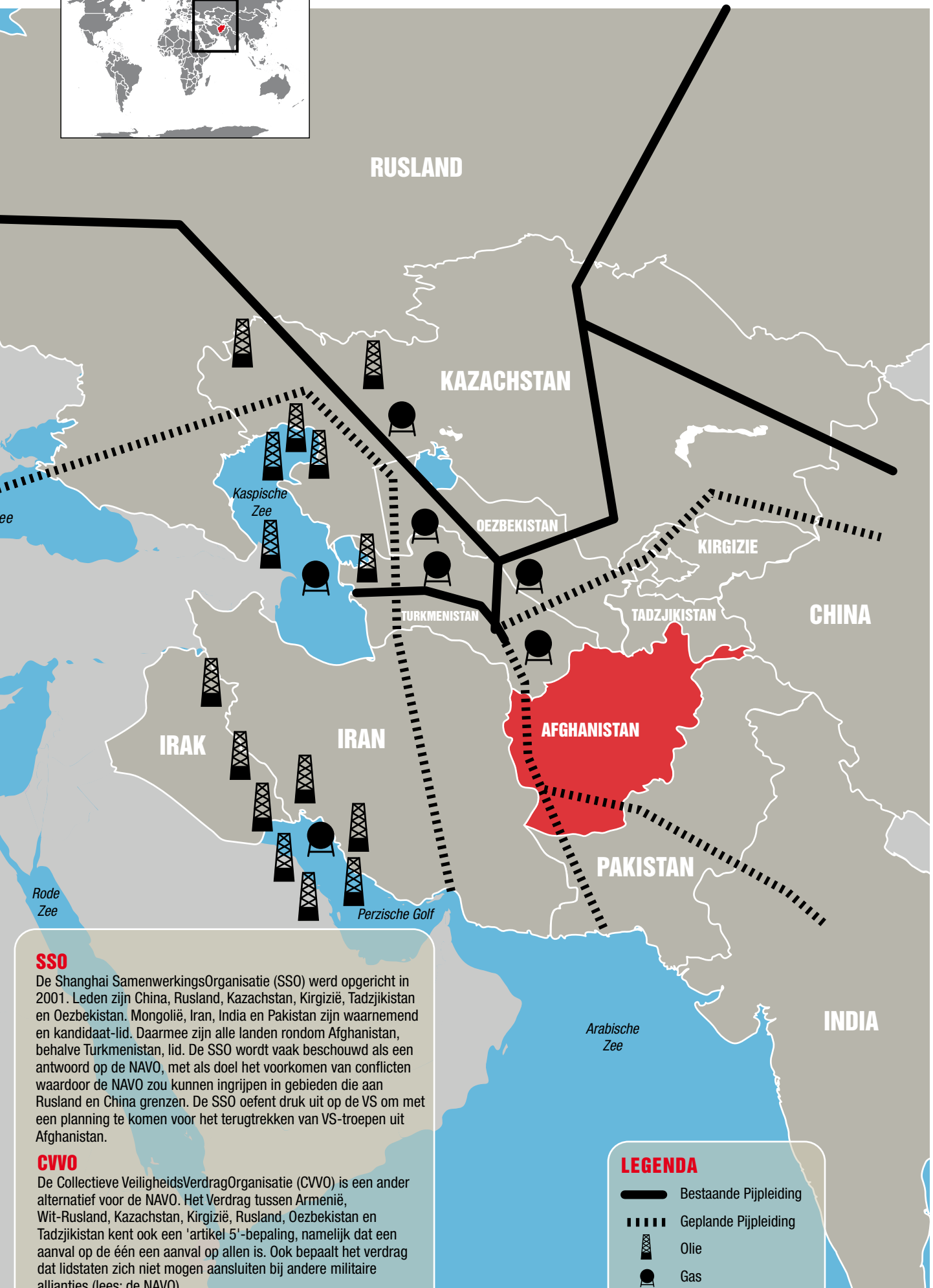

DE REGIO LIGT BINNEN HET BEREIK VAN KERNWAPENMACHTEN

AANTALLEN KERNKOPPEN

SSO

De Shanghai SamenwerkingsOrganisatie (SSO) werd opgericht in 2001. Leden zijn China, Rusland, Kazachstan, Kirgizië, Tadzjikistan en Oezbekistan. Mongolië, Iran, India en Pakistan zijn waarnemend en kandidaat-lid. Daarmee zijn alle landen rondom Afghanistan, behalve Turkmenistan, lid. De SSO wordt vaak beschouwd als een antwoord op de NAVO, met als doel het voorkomen van conflicten waardoor de NAVO zou kunnen ingrijpen in gebieden die aan Rusland en China grenzen. De SSO oefent druk uit op de VS om met een planning te komen voor het terugtrekken van VS-troepen uit Afghanistan.

CVVO

De Collectieve VeiligheidsVerdragOrganisatie (CVVO) is een ander alternatief voor de NAVO. Het Verdrag tussen Armenië, Wit-Rusland, Kazachstan, Kirgizië, Rusland, Oezbekistan en Tadzjikistan kent ook een 'artikel 5'-bepaling, namelijk dat een aanval op de één een aanval op allen is. Ook bepaalt het verdrag dat lidstaten zich niet mogen aansluiten bij andere militaire allianties (lees: de NAVO).

LEGENDA

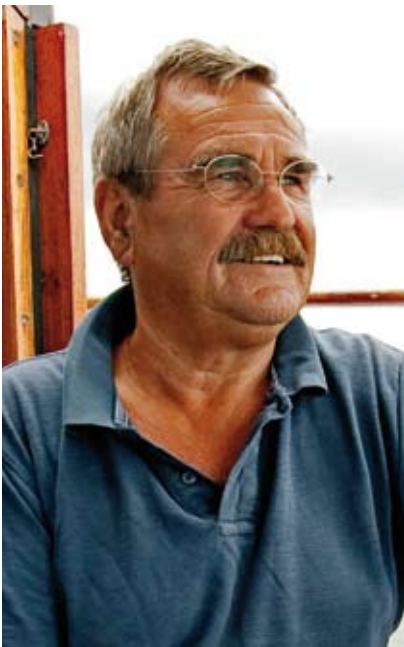
- Bestaande Pijpleiding
- Geplande Pijpleiding
- Olie
- Gas

“EERLIJK ZIJN OVER WAT WE DAAR AAN HET DOEN ZIJN”

INTERVIEW MET REMI POPPE

Tekst: Diederik Olders

Remi Poppe steunt ‘onze jongens en meisjes’ van het leger. Juist door een kritisch geluid te laten horen als ze op gevaarlijke en soms ondoordachte missies worden gestuurd, maar ook door echt wat voor ze te betekenen. Poppe: “Heel veel van die kritische geluiden heb ik van de militairen zélf gehoord.”

Je hebt goede contacten bij 'onze jongens' en veteranen. Hoe is dat zo gekomen?

“Onze militairen zijn veelal jeugdige jongens en meisjes. Toen ik na de vorige verkiezingen woordvoerder Defensie werd, lagen er brieven en e-mails van veteranen op me te wachten. In plaats van deze te beantwoorden ben ik met die mensen gaan praten. Zo heb ik contact gekregen met een hele club van veteranen – ik ben bij het Veteraneninstituut geweest, bij De Basis, het Sinai Instituut, bij de Bond van Nederlandse Militaire Oorlogs- en Dienstslachtoffers (BNMO) en bij militaire vakbonden.”

En wat hoorde je in die gesprekken?

“Ik hoorde dat de nazorg voor veteranen niet goed was. Er zijn veel veteranen die een trauma hebben opgelopen: ze hebben erge dingen meegemaakt. Net als een treinbestuurder die iemand onder zijn trein ziet springen: dat raak je niet meer kwijt, daar ga je van dromen. Of erger, je raakt maatschappelijk helemaal van slag – scheiding, drugs, alcohol. Er blijken nu bijvoorbeeld militairen in de gevangenis te zitten, oud-militairen die doorgeslagen zijn. Ik zag schokkende cijfers over grote aantallen veteranen in gevangissen in Engeland, en nu wil ik ook weten hoe dat in Nederland zit.

Maar ook zonder die cijfers weet ik dat de nazorg voor militairen veel beter moet. Dat vonden militaire vakbonden en andere organisaties en mensen waarmee ik sprak ook. Toen heb ik voorgesteld om de handen ineen te slaan. Ik heb een clubje bijeengekregen: we hebben het College Veteranenzaken genoemd. Ik heb ook de PvdA daarbij betrokken. Zo ben ik samen met Angelien Eijnsink van de PvdA en met het clubje van veteranen eraan gaan werken dat er een fatsoenlijke veteranenwet komt. Er is een manifest geschreven en we zetten nu druk op de regering om met een veteranenwet te komen. Met het soort zware missies zoals in Afghanistan, krijgen we veel mensen

terug die lichamelijk of psychisch beschadigd zijn. Dat wordt voortdurend gekleineerd, maar uit Amerikaanse gegevens van de Irakoorklog blijkt dat wel 30 procent met *combat stress* terugkomt. Ook in Nederland zijn het vaak jonge mensen die nog een lang leven voor de boeg hebben. Zij moeten gevolgd worden. Er is een landelijk veteranenvolgsysteem, maar dat is vooral papieren bureaucratie. Als de minister niet met een veteranenwet komt of als de kwaliteit onvoldoende is, dan zullen PvdA en SP met een initiatiefwet komen. Gebaseerd op alle gesprekken en overleggen met betrokken veteranen en hun familieleden en het manifest van het College Veteranenzaken.”

Wat moet er anders?

“Een voorbeeld is iets waarvoor ik ook al een motie heb ingediend. Er moet een onafhankelijke, deskundige klachtencommissie komen, met psychiaters en zo. Niet alleen voor veteranen maar ook voor hun naasten, de familie; het zijn vaak de naaste familieleden die de veranderingen in het gedrag het eerste waarnemen. Zodat deze mensen goede hulp krijgen en klachten van veteranen serieus worden genomen. Onafhankelijk, omdat de instituten die het nu doen, bijvoorbeeld het Veteraneninstituut, nog een flinke binding hebben met Defensie. Het ministerie betaalt het instituut en een hoge officier is daar directeur

van. Mijn motie is aangenomen, maar de uitvoering wordt steeds uitgesteld – ‘de uitvoerbaarheid wordt onderzocht’ heet dat dan.

Militairen die uit een oorlogssituatie terugkomen, krijgen nu een of twee dagen een debriefing – een pilsje drinken op Kreta in een mooi hotel. En dan kunnen ze naar huis. Dan moeten ze nog een formulier invullen, of ze geen problemen hebben, daar zitten ook wel wat hulpverleners bij. Maar ja, ze zitten nog helemaal in de stoere sfeer, je bent net drie maanden steeds op patrouille geweest, je zit nog helemaal in een militaire omgeving. Dan ga je niet zeggen: ‘ik heb toch problemen’, want dan ben je een watje. Dat is dus volstrekt onvoldoende om geestelijke verwondingen te signaleren. Er zal als het ware ook een her-opleiding moeten komen om ze weer als zelfstandig individu in de burgersamenleving te laten aarden. Uit de gesprekken met organisaties, militairen en veteranen komt een beeld naar voren van een staat in de staat, met eigen wetten en regels. Het functioneert eigenlijk nog net als voor de Tweede Wereldoorlog.

Dat vind ik niet goed. Voor de missies die we doen, worden niet voldoende geschikte mensen gevonden.

Defensie rekruteert dan ook onder heel jonge kinderen. Vanaf elf jaar. Kijk op www.oranjebarett.nl. Dat is voor kinderen van 11 tot 16 jaar. Je kunt al vanaf je 17^e aspirant-militair ambtenaar worden. Dan mag je niet op missie, maar je krijgt wel de militaire opleiding, zodat je de dag na je verjaardag uitgezonden kan worden. Uit onderzoek blijkt dat daar risico's aan verbonden zijn. Vanwege de verantwoordelijkheid die je hebt voor de mensen in de bus vinden we in Nederland dat je pas met 21 jaar buschauffeur mag worden. Maar je mag op je 18^e wel de oorlog ingestuurd worden en beslissen over leven en dood. De SP vindt dan ook dat 21 de minimumleeftijd daarvoor moet zijn.”

Je mocht een paar maanden geleden bij twee veteranen het Draaginsigne Gewonden opspelden. Wat vond je daarvan?

“Ik vond dat een hele eer. Ik maak daaruit op dat veteranen ervaren dat ik mijn best doe om voor hun belang

op te komen. Maar het was óók goed dat ze er de openbaarheid mee zochten. Meestal wordt aan zo'n uitreiking weinig ruchtbaarheid gegeven, maar deze twee veteranen wilden het in het Tweede Kamergebouw doen. Beiden hadden een post traumatische stress stoornis (PTSS), en dat is niet niks. Ook zo'n spannende dag, met de pers erbij, dat is voor hen heel wat. Maar het is heel goed gegaan en het heeft aandacht gekregen.”

Waarom is die zichtbaarheid belangrijk?

“Die gewonden, dat zijn lichamelijk zwaar en lichtgewonden – overigens is het goed om te weten dat als je een been of een arm kwijtraakt, je in de categorie ‘lichtgewond’ valt – én geestelijk gewonden. Ik vind dat die gevolgen, want dat zijn gevolgen waar deze mensen de rest van hun leven mee te maken hebben, veel meer zichtbaar moeten worden. Zodat ouders en jongeren goed doordrongen zijn van dát risico, voordat ze in militaire dienst gaan.”

Foto: SP-Archief

Socialisten en defensiepersoneel: dat klikt dus wel?

“Kijk, we zijn geen pacifistische partij; we zijn een socialistische partij. Ikzelf ben wel anti-militarist, maar dat wil niet zeggen dat ik tegen het leger ben. Waar ik tegen ben, is een te snelle inzet van militaire oplossingen bij politieke conflicten. Er wordt te snel naar wapens gegrepen als er een probleem is.

Ik vind dat we in Nederland een andere krijgsmacht nodig hebben. We hebben nu een ‘expeditionaire’ krijgsmacht, die overal in de wereld tot in ‘het hoogste geweldsspectrum’ moet kunnen optreden. Dat betekent zware wapens, F16’s, JSF, pantserhouthitsers, tanks en vechtsoldaten. Terwijl als je missies gaat doen in crisisgebieden, dan ben je daar óf om vechtende partijen uit elkaar te houden, óf om hulpverleners te beschermen tegen slechteriken. Dat vereist een nauw contact met de bevolking en een manier van optreden die anders is dan de militaire aanpak waarvoor ze worden opgeleid. Wat we nodig hebben is een leger waarmee een humanitaire aanpak een grotere rol gaat spelen.”

Maar hoe valt dat in het leger? Zien zij ons niet als een partij die hun speeltjes afpakt, zoals de JSF?

“Nee, dat ligt heel anders. Ik spreek met militairen van alle rangen en standen. Het beeld van de stugge, harde vechtjassen klopt niet: ik merk dat ze juist heel erg open zijn, over het algemeen weldenkende en overigens vaak ook hoogopgeleide mensen. Met hen heb ik het ook over deze discussie. Nou gaat een generaal natuurlijk niet meteen roepen: ‘ja dat is een goed punt, Poppe!’ Maar ze zeggen ook niet meteen nee.”

Wat vind je van de redenering: onze jongens en meisjes verdienen steun, dus moet je niet kritisch zijn over hun missie?

“Onzin. Onze militairen zijn zelf ook kritisch, maar kunnen dat niet altijd zomaar laten merken. Toen ik vorig jaar op bezoek was in Afghanistan, heb ik heel veel van die kritische geluiden van de militairen zelf gehoord. Afhankelijk van de rangen en standen is dat openlijker of meer tussen de regels door. Ik hoor daar ook: ‘Dit is helemaal geen opbouwmissie. Het is gewoon oorlog.’ Je

moet je voorstellen dat je komt opbouwen, bijvoorbeeld in de Baluchi-vallei een tijd geleden, waar net de Amerikanen in het kader van hun oorlog tegen het terrorisme de boel hebben platgebombarderd. Dan moet je niet denken dat de Afghanen dan zeggen: ‘hé daar komen onze bevrijders’. We kunnen daar niet met militair geweld een democratie bijkaarschieten. Je moet vertrouwen opbouwen. En denk niet: ze doen zo vriendelijk tegen ons, dus dat zit goed. Zij zien buitenlanders die rondlopen met stapels dollars, om geld te geven, schadevergoedingen te betalen: die moet je te vriend houden. Natuurlijk doen ze vriendelijk. Maar 90 procent van de lokale strijders, de Taliban, zijn lokale boerenzonen. De strijd veroorzaakt veel burgerslachtoffers, dat rekruteert weer nieuwe strijders.”

Maar als je beweert dat het werk zinloos is, is dat dan niet heel pijnlijk voor nabestaanden en gewonde veteranen?

“Dat is het treurige van oorlog. Met dit argument komt er nooit een einde aan een zinloze oorlog. Je kunt een oorlog gemakkelijker beginnen

De manschappen staan klaar voor vertrek naar Uruzgan

Foto: Bram Saeys/Hollandse-Hoogte

dan eindigen. Ik kan nabestaanden en veteranen uitleggen, dat het grote verhaal van de opbouwmissie niet klopt, maar dat het werk dát ze doen niet voor niks is. Dat wederopbouwverhaal, dat is een schimmig verhaal, maar onze mensen die de missie uitvoeren doen hun best, ze opereren zo voorzichtig mogelijk. Daar heb ik groot respect voor. Maar ik heb ook gezegd in een gezelschap van onder andere een generaal, het hoofd van het provinciaal reconstructieteam, een overste en burgermedewerkers van Buitenlandse Zaken: 'het is toch eigenlijk kut wat jullie hier moeten doen.' Dan schrikt iedereen even, maar als ik uitleg wat ik bedoel, dan komen zij ook met kritische vragen, zoals: waar blijven de civiele hulpverleners?

Onze jongens en meisjes verdienen steun. Niet door te applaudiseren bij een zinloze missie, maar door echt wat voor ze te doen. Het belangrijkste wat je hier voor ze kunt doen is duidelijk maken dat we daar een oorlog aan het voeren zijn. Dat heeft gevolgen voor simpele, maar enorm belangrijke zaken als goed schoeisel voor patrouillelopen in een

bar steenwoestijnlandschap. Ook al zijn wij het met deze missie niet eens, ik kom daar toch voor op. Als we eerlijk zijn over wat zij daar in opdracht van 'de politiek' aan het doen zijn, zal 'de politiek' ook moeten zorgen dat ze goed uitgerust zijn, voor hun veiligheid. Ik ben geen enkele militair tegengekomen die zegt dat we moeten blijven. Die zijn er vast, maar ik heb ze niet gesproken. Het leger loopt op zijn tandvlees. Het lukt ze niet eens om nieuwe rekruten op te leiden, omdat iedereen die die training zou kunnen geven, nodig is in Uruzgan. Materieel slijt als een gek. Het ambitieniveau is te hoog. De levens van militairen en de gevolgen voor het verdere leven van veteranen ondergeschikt maken aan een onhaalbaar politiek ambitieniveau: dat is geen steun, dat is het tegenovergestelde."

Agnes Kant: "Respect"

Remi Poppe en Krista van Velzen waren al eens in Afghanistan geweest. In oktober was ook fractievoorzitter Agnes Kant op bezoek bij de Nederlandse militairen. Kant: "Ons land staat voor een belangrijke beslissing. Verlengen we de missie weer voor twee jaar of niet. Ik heb geen aanleiding gevonden om ons standpunt aangaande de oorlog in Afghanistan te wijzigen." Tijdens het verblijf op Kamp Holland in Uruzgan werd ook uitgebreid gesproken met Nederlandse militairen en diplomaten. Kant: "Ik ben zeer onder de indruk van de enorme betrokkenheid en inzet van de Nederlandse militairen. Hoe je ook denkt over deze missie, hier kan je niet anders dan respect voor hebben."

“VERANDEREN OF OVERBODIG WORDEN”

VERSLAG NAVO-SYMPIOSIUM EERSTE KAMER

Tekst: Arjan Vliegenthart

Internationale organisaties hebben de neiging om zichzelf te overleven. De omstandigheden waaronder zij werden opgericht kunnen radicaal veranderen, zonder dat deze organisaties in staat zijn om zich zelf daaraan aan te passen. Als de NAVO niet oppast, dreigt haar hetzelfde lot en wordt zij overbodig. Daarom is het van het grootste belang dat de NAVO haar plaats in de mondiale veiligheidsarchitectuur opnieuw definieert. Daarbij mag de alliantie niet bang zijn voor onorthodoxe oplossingen. Dat was de belangrijkste boodschap van het symposium *NATO at 60- the future ahead* dat de Eerste Kamer op vrijdag 23 oktober op initiatief van de SP organiseerde. Een impressie.

Foto: Suzanne van de Kerk

Arjan Vliegenthart aan het woord

De Koude Oorlog voorbij

Alle sprekers benadrukten tijdens het symposium dat de Koude Oorlog echt voorbij is en dat de uitdagingen waarvoor de NAVO staat niet opgelost kunnen worden door terug te vallen op strategieën die tijdens de Koude Oorlog gebruikt werden. Dat mag wellicht als een open deur klinken, maar voor beleidsmakers binnen de NAVO is de

Koude Oorlog vandaag de dag nog steeds het belangrijkste referentiekader waaraan besluiten worden getoetst. Wil de NAVO toekomst hebben, dan moet dit veranderen.

Konstantin Kosachev, lid van het Russische parlement, de Doema, en voorzitter van de commissie voor Buitenlandse Zaken van dat parlement,

benadrukte hierbij dat het van het grootste belang is dat de NAVO-lidstaten niet langer Rusland als de belangrijkste vijand zien, maar als een potentiële bondgenoot in het creëren van een veilig Europa. Vooral in het voormalige Oostblok wordt Rusland als een bedreiging ervaren, terwijl omgekeerd veel Russen de NAVO als een vijandige organisatie zien. Kosachev wees onder andere op de oorlog in Kosovo en de toenadering van de NAVO tot Georgië en de Oekraïne. “Naar het Russische publiek toe kan ik helaas weinig pro-NAVO argumenten noemen”, stelde hij. Deze vijandbeelden staan een constructieve samenwerking in de weg en beide zijden zouden er werk van moeten maken ze actief tegen te gaan. Alleen zo kan er een begin worden gemaakt met een gemeenschappelijk denken over hoe vrede en veiligheid in het Europa van na de Koude Oorlog vorm zouden kunnen krijgen.

Daarbij refereerde Kosachev ook naar het plan van de Russische president Medvedev om nieuwe Europese veiligheidsafspraken te maken. De tijd daarvoor dringt; de mogelijkheden zijn er op dit moment, juist omdat zowel in Rusland als in de Verenigde Staten presidenten aan de macht zijn die aangegeven hebben werk te willen maken van ontwapening en die toenadering willen zoeken tussen oude vijanden. Als zij echter geen resultaten kunnen bereiken, is de kans groot dat in de toekomst de geschiedenis een andere draai neemt en politici naar voren brengt die daartoe veel minder geneigd zullen zijn.

Konstantin Kosachev

Afghanistan en de toekomst van de NAVO

Naast de relatie tussen de NAVO en Rusland stond ook de huidige oorlog in Afghanistan in het middelpunt van de belangstelling. De NAVO-operatie loopt bijzonder stroef en de kans dat zij op een mislukking uitloopt stijgt met de dag. Volgens professor Lindley-French, hoogleraar aan de Koninklijke Militaire Academie in Breda, hangt daarmee ook de toekomst van de NAVO aan een zijden draad. Als de oorlog in Afghanistan niet tot een goed einde kan worden gebracht, dan zou de legitimiteit van de NAVO wel eens een beslissende klap kunnen krijgen.

Dat de kansen dat de missie in de Afghanistan mislukt steeds groter worden, werd door alle sprekers op het symposium gedeeld. Maar tot overeenstemming over de te volgen strategie kwam men niet. Wel werd de vraag gesteld of het verstandig is dat de NAVO steeds zegt dat Afghanistan een soort lakmoesproef voor het bondgenootschap is. Afghanistan is immers geen laboratorium, en zo zou het bondgenootschap het ook niet moeten behandelen. Dat is niet alleen gevaarlijk voor de inwoners van het land en onze soldaten daar, maar staat ook een vruchtbare discussie over de rol van de NAVO wereldwijd in de weg.

Volgens Lindley-French, die op dit moment als adviseur meewerkt aan een gemeenschappelijk standpunt van de Amerikaanse, Britse en Franse regering, is het nu nog onduidelijk welke rol de NAVO op het wereldtoneel wil spelen en is een debat hierover uiterst noodzakelijk. Daarnaast speelt de verdeling van financiële en militaire lasten een belangrijke rol binnen de huidige discussie over de NAVO. Als de verschillende lidstaten geen overeenstemming kunnen bereiken over een nieuw verdeelmodel, dan zou de NAVO als organisatie wel eens definitief buitenspel kunnen worden gezet. Binnen de Verenigde Staten bestond onder Bush grote onvrede over het gedrag van de Europese partners die wel wilden profiteren van de bescherming die de NAVO biedt, maar daaraan niet willen meebetalen. Als deze discussie onder Obama niet beëindigd wordt, is het snel gedaan met de NAVO. De organisatie zal dan wel niet worden opgeheven, maar de Amerikanen zullen er zich dan veel minder aan gelegen laten liggen.

Nederland afwachtend

Volgens Hugo Klijn, onderzoeker aan het Clingendael Instituut in Den Haag, weet Nederland niet zo goed wat het met het debat over de toekomst van de NAVO aanmoet. Op dit moment neemt

Nederland daarom een afwachtende houding aan. De relatie met de Verenigde Staten, zoals die verankerd is in de NAVO, is voor de regering van het grootste belang. In dat opzicht is zij gevoelig voor de wensen van de Amerikanen, die van de NAVO een organisatie willen maken die in principe overal ter wereld kan optreden. Zoals de missie in Afghanistan laat zien, is Nederland ook bereid daaraan een bijdrage te leveren.

Tegelijkertijd lijkt het debat – of de Nederlandse regering dit nu wil of niet – toch begonnen te zijn. De ontwikkelingen in Afghanistan en de discussie over het nieuwe strategische concept dwingen de NAVO ertoe zich opnieuw te bezinnen op haar toekomst in een veranderde wereld. Of zij daarin ook een plaats kan vinden, hangt vooral af van de vraag hoe zij in staat is zich aan te passen aan de werkelijkheid van na de Koude Oorlog. In de eerste twintig jaar na de val van het staatsocialisme heeft zij haar plek nog niet definitief kunnen bepalen. Als dat de komende jaren ook niet kan, zal zij haar rol op het internationale toneel wel eens definitief kunnen verliezen.

EEN NIEUW STRATEGISCH CONCEPT

Tekst: Arjan Vliegthart

De komende twee jaar buigt de NAVO zich over een nieuwe gezamenlijke bestaansverklaring en een nieuw strategisch concept voor het bondgenootschap. Het debat daarover is binnen de NAVO al begonnen, maar komt in Nederland nog maar mondjesmaat van de grond. Het symposium dat de Eerste Kamer op 23 oktober op initiatief van de SP organiseerde, kan in dat opzicht als opmaat gelden voor een dergelijk debat. Alle sprekers op het symposium waren het immers met elkaar eens dat een dergelijk debat gevoerd moet worden. Zij sloten zich daarbij aan bij de voormalig secretaris-generaal Jaap de Hoop Scheffer die al diverse malen voor een debat binnen de verschillende lidstaten over de toekomst van het bondgenootschap had gepleit. Om ook in de toekomst een rol te kunnen vervullen, heeft de NAVO volgens De Hoop Scheffer voldoende draagvlak in de lidstaten nodig is. Daaraan ontbreekt het nu in ernstige mate. Daarom pleit hij ervoor om in alle lidstaten een breed politiek en publiek debat aan te gaan over de toekomst van de NAVO.

Een goed voorstel, dat om nadere invulling vraagt. Het vorige Strategisch Concept dateert uit 1999 en kwam onder Amerikaanse druk tot stand. De Verenigde Staten vonden het, na decennialange bescherming van de Europese bondgenoten, wenselijk ze nu aan zich te binden voor mogelijke militaire inzet elders ter wereld. Alleen zo kon de NAVO naar de mening van de Amerikaanse regering zijn bestaansrecht behouden. Zoals de Amerikaanse Senator Lugar het al treffend voorspelde tijdens een NAVO-conferentie in 1993: *NATO has to go out of area, or out of business* (De NAVO moet buiten zijn grondgebied treden of zichzelf opheffen). In 1999 gaf de NAVO zichzelf officieel het recht 'out of area' te gaan opereren. Met de luchtoorlog tegen Servië dat jaar werd de theorie onmiddellijk in praktijk omgezet. Daarbij speelde ook een nieuw concept een rol: dat van de humanitaire interventie – het bewapend interveniëren in een land om de bevolking te beschermen. Dit in het kader van het in Canada ontwikkelde concept 'verantwoordelijkheid om te beschermen' (*responsibility to protect*). Volgens dat concept zou een humanitaire 'inval' in een land gerechtvaardigd zijn wanneer de burgers van dat land niet langer beschermd worden door de staat. Daarbij wordt de besluitvorming van de VN-Veiligheidsraad omzeild. Zo'n beleid draagt grote risico's met zich mee. Ondanks de gemakkelijke beeldvorming waarbij soldaten de slachtoffers te hulp schieten, gaan humanitaire interventies vaak gepaard met veel burger-slachtoffers, zo leert de ervaring tot nu toe.

Een veranderde wereld

Tien jaar later is het echter steeds duidelijker geworden dat het concept uit 1999 niet langer voldoet. Niet voor de voorstanders van de NAVO en niet voor de critici van het bondgenootschap. De wereld is – onder meer na de aanslagen van 11 september en de opkomst van het internationale terrorisme – wezenlijk veranderd. Niet alleen staat het bondgenootschap voor andere uitdagingen, ook de omgeving is fundamenteel veranderd. Nieuwe landen zoals China, India en Brazilië dienen zich aan en willen in een internationale veiligheidsarchitectuur worden opgenomen, terwijl Rusland zich van de roerige jaren '90 hersteld lijkt te hebben en zijn

oriëntatie weer meer naar de rest van de wereld richt. Dit vraagt een wezenlijke herijking van de NAVO. Welke doelen stelt het bondgenootschap zich voor de komende tijd en op welke manier wordt daaraan het beste inhoud gegeven? Ontwikkelt de NAVO zich tot mondiale politieagent? Geeft de alliantie zich het recht overal militair in te grijpen waar belangen van lidstaten in het geding zijn? Keert het bondgenootschap terug naar zijn oorsprong als territoriale verdedigingsorganisatie? Of vinden de NAVO en zijn lidstaten een eigen plek in een nieuwe mondiale veiligheidsstructuur, waaraan ook andere landen deelnemen? En waarin de Verenigde Naties, zoals bedoeld in 1945, de leiding hebben en het internationale geweldsmonopolie daadwerkelijk in handen krijgen, om de internationale vrede en veiligheid te handhaven?

De Nederlandse regering is echter tot nu toe terughoudend geweest in dit debat. De vorige kabinetten-Balkenende zagen niets in een discussie over de uitgangspunten van de NAVO. Ben Bot, de vorige minister van Buitenlandse Zaken, zag weliswaar dat de wereld veranderd was, maar was bang dat een debat over de toekomst van de NAVO niet zo snel een eensluidende conclusie zou opleveren. En inderdaad, binnen het bondgenootschap bestaan verschillende meningen over wat de NAVO nu eigenlijk zou moeten gaan doen. Is het een verdedigingsorganisatie, vooral gericht tegen Rusland? Volgens veel van de nieuwe lidstaten in Oost-Europa zou de NAVO zich vooral daarop moeten richten. De voormalige communistische landen zijn bang dat een sterk Rusland een bedreiging zou kunnen vormen voor hun eigen onafhankelijkheid en houden vooral vast aan de afspraak dat een aanval op een van de NAVO-lidstaten de andere leden verplicht om gemeenschappelijk dit land te verdedigen. Andere lidstaten hebben andere prioriteiten en willen dat de NAVO veel meer een flexibele organisatie wordt die overal ter wereld de directe en indirecte belangen van de lidstaten kan verdedigen.

De Nederlandse opvatting is niet erg duidelijk. Het lijkt erop dat de regering vooral hecht aan een sterke band met de Verenigde Staten en dat de NAVO daarbij een belangrijk, zo

niet het belangrijkste, middel is. Vandaar misschien ook wel de afwachtende houding. Maar wie niet actief meedoet aan het debat over de toekomst van de NAVO heeft daar ook geen invloed op. Het argument dat het lastig zal zijn overeenstemming te bereiken, mag geen reden zijn om maar helemaal niet mee te doen en de discussie over te laten aan landen die er wel een duidelijk omlinjende mening op nahouden. Een nieuwe Strategisch Concept komt er namelijk in ieder geval en wie niet meedoet, wordt wellicht geconfronteerd met een strategie die men helemaal niet wil.

Langzaamaan lijkt de Nederlandse regering dit ook te beseffen. Onlangs informeerde minister Verhagen de Kamer over de rol die Nederland denkt te kunnen spelen in het debat over het nieuwe Strategische Concept. Op dit moment ligt er een adviesaanvraag bij de Adviesraad voor Internationale Vraagstukken, die helder zou moeten maken welke opties er op tafel liggen. Daarin zal, mede op aandringen van de Eerste Kamer, ook aandacht besteed worden aan de vraag hoe de NAVO om zou moeten gaan met landen die geen lid van het bondgenootschap zijn, zoals Rusland en China. Ook heeft de Nederlandse regering voormalig Shell-topman Jeroen van der Veer voorgedragen voor de NAVO-commissie die moet werken aan de nieuwe strategie. Deze commissie staat onder leiding van de voormalig Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken, Madeleine Albright en moet voor de zomer van 2010 een advies voorleggen aan de nieuwe secretaris-generaal van de NAVO, Fogh Rasmussen.

Naar een breed maatschappelijk debat

Met deze stappen is op zichzelf niet veel mis, maar de NAVO is te belangrijk om het daarbij te laten. Het debat over de toekomst ervan mag niet overgelaten worden aan specialisten, maar dient breed gevoerd te worden. Daarom dringt de SP er op aan dat de parlementen van de verschillende lidstaten ook een belangrijke rol krijgen in de tot-

standkoming van de nieuwe strategie. Daarnaast zouden ook verschillende maatschappelijke organisaties, waaronder niet in de laatste plaats de vredesbeweging, betrokken moeten worden bij het proces. Het debat mag niet verzanden in een technische operatie, maar dient begeleid te worden met een debat over het nut en de noodzaak van de Atlantische Verdragsorganisatie die dit jaar haar 60^e verjaardag viert.

De oude NAVO heeft zichzelf overleefd en of de nieuwe NAVO levensvatbaar is, is nu nog niet bekend. Wel staat voor ons vast dat een NAVO waarvan niet duidelijk is hoe ze zich verhoudt tot belangrijke landen en andere organisaties in de deze wereld een bedreiging kan vormen voor de internationale rechtsorde. Daarom is het zo belangrijk dat duidelijk wordt hoe de NAVO zich tot bijvoorbeeld de Verenigde Naties en het internationaal recht zal verhouden. Nederland, en daarmee ook het Nederlandse parlement, heeft de grondwettelijke taak om de internationale rechtsorde te versterken. Het zal het nieuwe Strategische Concept dan ook daaraan moeten toetsen: draagt de nieuwe NAVO bij aan een veiligere wereld waarin niet het recht van de sterkste geldt, maar de wetten van het internationaal recht? De discussie over het Strategisch Concept van de NAVO biedt de mogelijkheid om duidelijk te maken waarvoor Nederland en de verschillende politieke partijen staan. Wij zullen daarom in ieder geval blijven aandringen op een volwaardig debat en daarbij onze visie inbrengen op hoe de organisatie kan worden omgevormd van een verouderd product uit de Koude Oorlog tot een Nieuwe Algemene Vredes Organisatie.

SANERING ASBESTCEMENT DAKEN OOK NIETS DOEN GEEFT VEEL KOSTEN

Nieuw rapport van het Wetenschappelijk Bureau

SANERING ASBESTCEMENT DAKEN

OOK NIETS DOEN GEEFT VEEL KOSTEN

SP

Remi Poppe Tweede Kamerlid
Nico Schouten medewerker Wetenschappelijk Bureau
Patrick van Lunteren fractiemedewerker Milieu

Jaarlijks gaan in ons land ongeveer 800 mensen dood aan de gevolgen van asbest. Al tientallen jaren voeren milieuorganisaties en de SP actie tegen het gebruik van asbest en vóór het voorkomen van problemen door vroeger asbestgebruik. Er zijn in Nederland nog miljoenen vierkante meters asbestcementdak. Gezien de leeftijd van die daken mag worden verondersteld dat ze aardig aan het verweren zijn. Uit internationaal onderzoek dat is verzameld door TNO blijkt dat bij verwerking jaarlijks ongeveer 3 gram asbestvezels (≤ 5 micron) per m² vrijkomt. Dat zou in Nederland neerkomen op meerdere tonnen asbestvezels per jaar. Dit probleem kan men tijdelijk verhelpen door het dak te impregneren. Maar dat is slechts uitstel van saneringskosten die toch eens gemaakt moeten worden. En een coating helpt niet tegen calamiteiten als een brand.

Hoge kosten?

In februari 2008 overhandigde Tweede Kamerlid Remi Poppe het SP-rapport *Help asbest het dak af* aan minister Cramer. In dit rapport deed de SP een aantal aanbevelingen: 1. Meer voorlichting en onderzoek, 2. Inventarisatie en verplichte sanering van asbest in publieke gebouwen door gemeenten, 3. Verplichte vervanging van asbestdaken, 4. Zoek samen met gemeenten en waterschappen naar een oplossing voor het verwijderen van asbestdaken gecombineerd met de plaatsing van zonnepanelen of zonneboilers. De minister ontving het rapport welwillend en zegde toe de aanbevelingen ter harte te nemen. De

praktijk is echter dat ze vanwege de hoge kosten voor sanering geen prioriteit wil geven aan het preventief saneren van asbestcementdaken.

Kosten van calamiteiten

Op verzoek van Remi Poppe heeft het Wetenschappelijk Bureau van de SP nu dus onderzoek gedaan naar de kosten van níét saneren, zoals kosten door calamiteiten. Om een idee te krijgen van de kosten is navraag gedaan bij gemeenten, verzekeringen en asbestverwijderaars. De hoogte van de kosten van sanering na een calamiteit hangt heel sterk af van de verspreiding van het asbest en de bebouwingsgraad van de omgeving. Vaak zijn brandweer en gemeente als eerste bij de brand en dragen zij ook zorg voor het opruimen van het vrijgekomen asbest. Voor zover de eigenaar aansprakelijk gesteld kan worden zullen de kosten bij hem of haar gedeclareerd worden. Het komt echter vaak voor dat men niet goed is verzekerd tegen het vrijkomen van asbest en dat dan alsnog de gemeenschap voor de kosten opdraait. Een schadeverzekering op zichzelf is namelijk duurder als rekening moet worden gehouden met asbest. Ook op deze aspecten wordt in dit rapport nader ingegaan.

Verborgene kosten

Ook gebeurt het nogal eens dat gemeenten veel werk moeten verzetten om zaken goed te organiseren. Die personeelskosten zijn verborgene kosten die voor eigen rekening zijn, maar eigenlijk ook bij de totale kosten gerekend moeten worden. Net als de kosten voor een rechtsgang bij schadeverhaal. In het rapport zijn voorbeelden opgenomen waarbij de juridische strijd zelfs in de tonnen liep.

Vanwege de volksgezondheid is er alle reden om asbestcementdaken preventief te saneren. Het argument 'het kost te veel om te saneren' wordt in dit rapport uitgebreid weerlegd. De minister moet er dus eindelijk maar eens vaart achter zetten.

Remi Poppe, Nico Schouten, Patrick van Lunteren, *Sanering asbestcement daken. Ook niets doen geeft veel kosten*, Den Haag: SP-Tweede Kamerfractie, oktober 2009

Het rapport is te bestellen via www.sp.nl/shop/index.php

DSB, TOPHYPOTHEKEN EN TOPPROVISIES

Tekst: Arnold Merkies (fractiemedewerker Financiën van de Tweede Kamerfractie)

Gerard Tijl/Hollandse Hoogte

“We zijn trots op je!” zei Balkenende nog niet zo lang geleden tegen Dirk Scheringa. Deze speelde volgens de premier “een geweldige rol in de financiële sector” en was een voorbeeld voor ons allemaal. Het kan verkeren. Helden die van hun voetstuk vallen, komen in de financiële sector wel vaker voor. Maar wat ging er nu eigenlijk mis bij DSB? Was er sprake van een mislukt avontuur van één man, zoals Bos ons graag doet geloven, of legt de affaire een groter probleem bloot, namelijk een ondeugdelijk financieel systeem?

Hoewel Dirk Scheringa met bedrijven als Frisia al sinds de jaren zeventig bezig was, heeft de bank eigenlijk maar kort bestaan. DSB ontstond toen ze in 2005 een bankvergunning kreeg van De Nederlandse Bank. Op 19 oktober dit jaar ging ze alweer failliet. De vraag is of DNB die vergunning wel had moeten geven aan dit bedrijf, waarvan de voornaamste inkomsten bestonden uit provisie-inkomsten uit de verkoop van koopsompolissen die tegelijk met de leningen werden verkocht. Over de rol die de toezichthouders hebben gespeeld zijn veel vragen gerezen. Hebben ze goed gehandeld in de periode vlak voor het faillissement? En hadden ze niet veel eerder moeten ingrijpen in de praktijken bij DSB? De problemen waren tenslotte al veel langer bekend. In een de-

bat over DSB in de Tweede Kamer dat SP-Kamerlid Ewout Irrgang had aangevraagd, is de toezegging gedaan dat daar een onderzoek naar komt.

Maar terug naar DSB. Wat was het probleem met de koopsompolissen? Een koopsompolis is een verzekering waarvoor je in één keer de hele premie betaalt. Wanneer je een hypotheek afsloot bij DSB moest je deze verzekeringen erbij nemen, waardoor je verzekerd was dat je je hypotheek kon blijven betalen als je werkloos of arbeidsongeschikt zou worden. Het grote bedrag betaalde je niet in één keer, maar werd meegefinancierd met de hypotheek. Je hypotheekschuld kon daardoor flink worden verhoogd en zo ontstonden er hypotheekleningen die ver boven

de waarde van het huis zelf uitkwamen, in extreme gevallen tot wel 180 procent van de woningwaarde. De aanbiedingen van DSB leken op het eerste gezicht erg aantrekkelijk, maar in feite werden de lasten verschoven naar de toekomst doordat mensen werden opgezadeld met nog grotere schulden. De koopsompolissen bleken vaak overbodig, omdat men bijvoorbeeld al verzekerd was. Ook werden er provisie ontvangen die op konden lopen tot maar liefst 80 procent van de waarde van de koopsom. De informatie was voor veel mensen zo onduidelijk dat men er vaak pas achteraf achterkwam hoe hoog de hypotheek was en hoe hoog de maandelijkse lasten ineens waren als gevolg van de variabele rente. Overstappen bleek in de praktijk niet mogelijk, omdat andere banken niet zaten te wachten op hypotheek met veel te weinig onderpand. Menden bleven daardoor ook zitten met hun dure koopsompolissen. Eind september deden oud-medewerkers bij Nova een boekje open over een cultuur van agressieve verkoop van de koopsompolissen, waarbij geen rekening werd gehouden met de financiële draagkracht van de klant.

“Zicht op goede naleving”

Wanneer we in de zomer van 2007 berichten horen over de praktijken in de VS, waar hypotheek werden verstrekt aan mensen die zich die eigenlijk niet konden veroorloven, wil Ewout Irrgang van de minister van Financiën weten of dergelijke praktijken in Nederland ook voorkomen. Bos zegt geen problemen te verwachten, omdat de toezichthouders het allemaal goed in de gaten houden en de hypotheekverstrekkers bovendien zelf een gedragscode hebben gemaakt. Als voor de zoveelste keer blijkt dat ze zich niet aan hun eigen gedragscode houden, vraagt Ewout Irrgang begin 2008 nog eens of de regels voor het voorkomen van overkreditering niet in de wet kunnen worden vastgelegd. Bos antwoordt daarop: “Zolang er zicht blijft op goede naleving via zelfregulering, is het niet verstandig om deze regels wettelijk vast te leggen.”

Hetzelfde fenomeen zagen we eerder bij de woekerpolissen. Ook daar was de mantra steeds dat er sprake was van ‘zicht op een goede naleving via zelfregulering’. Zo kon het gebeuren dat de woekerpolissen meer dan tien jaar lang ongestoord konden worden verkocht.

Een jaar geleden heeft de SP voorgesteld om nieuwe financiële producten eerst voor te leggen aan de toezichthouder. Wellink beweerde in een hoorzitting over de kredietcrisis dat dit de innovatie in de financiële sector in de kiem zou smoren, maar de vraag is of je wel gelukkig moet zijn met alle exotische innovaties in de financiële sector. Wanneer de toezichthouder vooraf inzicht krijgt, bereik je ook nog eens dat de toezichthouder eerder op de hoogte is en niet steeds achter de feiten aanhobbelt. Als die een stokje kan steken voor producten die misleiden of zorgen voor onnodig veel risico, dan houd je alleen de zinvolle innovaties over.

Wat kunnen we nu doen aan al die torenhoge provisie voor de hypotheekadviseurs? DSB blijkt niet de enige te zijn waar gigantische provisie worden verstoep in de hypotheek. Eerder gebeurde hetzelfde bij de woekerpolis-

sen en dit jaar heeft de AFM vastgesteld dat ook andere banken koopsompolissen verkopen met “idioot hoge provisie”. De AFM noemt de namen van die andere banken niet, maar door de publieke aandacht die er nu voor is, komen er steeds meer voorbeelden naar boven, zoals Afab.

Deregulering terugdraaien

Ook op het gebied van de provisie zijn de regels steeds meer losgelaten. Tot 1996 bestond er een maximumprovisie voor deze zogeheten tussenpersonen. De SP pleit ervoor deze weer in te voeren. Onder invloed van de internationale mode om de rol van overheden zoveel mogelijk te vervangen door marktwerking werd begin jaren negentig een project gestart, genaamd ‘Marktwerking, deregulering en wetgevingskwaliteit’. Op basis van de aanbevelingen die daaruit voortkwamen, besloot minister Wijers (D66) een streep te halen door de maximumprovisie, tegen de zin in van de branche zelf. Vervolgens gooide Zalm (VVD) er in 1999 nog een slag overheen door alle beloningsregels voor tussenpersonen af te schaffen, opdat de markt nog meer zijn werk kan doen.

De tussenpersonen zijn zich sindsdien meer en meer gaan gedragen als verkopers in plaats van adviseurs, aangemoedigd door de provisie die steeds meer afhankelijk zijn geworden van hun verkoopresultaten. Consumenten krijgen daardoor steeds minder objectief advies en worden opgezadeld met ingewikkelde hypotheek die de adviseurs zelf vaak niet eens begrijpen. Een onderzoek door de AFM uit 2007 gaf een ontluisterend beeld van de kennis van adviseurs en van het niveau van serviceverlening.

Zalm en Bos hebben steeds ingezet op marktwerking, maar ze vergeten daarbij dat hypotheek niet zomaar een product zijn. Als je een lampje koopt dat niet werkt, dan zeg je: “pech gehad, de volgende keer koop ik wel een ander lampje.” Met een hypotheek is dat anders. Banken en verzekeraars hebben overstappen zo duur gemaakt dat je in de praktijk aan je hypotheek vastzit zodra je hem hebt afgesloten. Als de lasten dan na verloop van tijd veel hoger blijken uit te vallen dan je aanvankelijk dacht, dan heb je niets aan al die marktwerking en zelfregulering.

HET RIJKE ROOIE LEVEN

DEEL 50

Sjaak van der Velden over
Anton Pannekoek (1873-1960)

PERSOONLIJKE DAAD EN SOCIALISME

ANTON PANNEKOEK OVER MARINUS VAN DER LUBBE

Anton Pannekoek was een wereldberoemde Nederlandse astronoom, en tevens een bekend marxistisch denker. Marinus van der Lubbe was een Leidse metselaar die in 1933 uit protest tegen de regering van Hitler de Rijksdag in Berlijn in brand stak. Er bestond tussen beiden een geestelijke band maar toch verwierp Pannekoek de actie van Van der Lubbe.

Pannekoek studeerde vanaf 1891 wis- en natuurkunde in Leiden. Hij richtte daarbij zijn aandacht op de sterrenkunde en publiceerde al tijdens zijn studie zijn eerste wetenschappelijke artikel. In 1902 promoveerde hij. Na enkele omzwervingen vroeg de Leidse sterrenwacht hem in 1918 om in dienst te komen, maar omdat Pannekoek bekend stond als links denker stuitte dit op een beroepsverbod. Aan de Universiteit van Amsterdam kon hij wel aan de slag en daar werd hij uiteindelijk hoogleraar. Door zijn toepassing van natuurkundige principes op de sterrenkunde werd hij de grondlegger van de astrofysica. Internationaal kreeg hij waardering met een eredoctoraat in Harvard. Het Sterrenkundig Instituut Anton Pannekoek (IAP) van de Universiteit van Amsterdam is nog steeds toonaangevend in zijn vakgebied.

Pannekoek werd na het lezen van *Equality* van Edward Bellamy een overtuigd socialist en later marxist. Hij maakte snel naam in de socialistische beweging en kreeg een baan als docent op de school van de Sozialdemokratische Partei Deutschlands (SPD). Door zijn radicale opvattingen kwam hij in 1918 in de problemen, waarop hij terugkeerde naar Nederland. De berichten over de Russische Revolutie maakten veel enthousiasme

los bij Anton Pannekoek maar de richting waarin de revolutie zich ontwikkelde deed dat niet. Hij was ervan overtuigd dat de rol van de communistische partij veel te groot was en hield voortdurend pleidooien voor de macht vanaf de basis, via de sovjets of arbeidersraden. Kleine groepen marxisten die geen lid wilden worden van de CPN hielden hetzelfde pleidooi onder de naam radencommunisten.

Een van de leden van een dergelijke groep was Marinus van der Lubbe (1909-1934). Op 16-jarige leeftijd raakte deze leerling-metselaar een groot deel van zijn gezichtsvermogen kwijt waarna hij van een uitkering en kleine baantjes in zijn levensonderhoud moest voorzien.

Hij was sterk als een beer en dat kwam hem goed van pas tijdens de vele werklozemonstraties waaraan hij deelnam. Van der Lubbe was korte tijd lid van de CPN, maar raakte teleurgesteld in het partijwezen. Evenals Pannekoek voelde hij meer voor de gedachte dat arbeiders het heft zelf in hand dienen te nemen, buiten alle partijen om. Nadat in januari 1933 Hitler in Duitsland aan de macht kwam zag Van der Lubbe de rechtse zegepraal en de besluiteloosheid van links als een reden om zelf iets te ondernemen. Hij reisde naar Berlijn

Marinus van der Lubbe

en stak daar het parlamentsgebouw (de Reichstag) in brand. Hij werd gearresteerd en eindigde na martelingen en een schertsproces op het schavot; het zou tot 2007 duren eer de Duitse staat hem rehabiliteerde. Er bestond binnen links bewondering voor zijn daad maar ook veel kritiek omdat de Nazi's de brand gebruikten als een excuus om de jacht op links te openen. De communisten beschreven hem als een homoseksuele praalhans en nog zwakbegaafd ook. Zeker de laatste twee kwalificaties waren aantoonbaar onjuist en de eerste doet uiteraard niet terzake. Mensen als Anton Pannekoek hadden wel een zakelijke kritiek op de daad van Van der Lubbe.

PERSOONLIJKE DAAD

Over het in brand steken van het Rijksdaggebouw door Van der Lubbe zijn de meest verschillende oordeelvelingen uitgesproken. In linkskommunistische organen is die daad geprezen als uiting van een revolutionaire kommunist. Goedkeuren en prijzen betekent aanprijzen van herhaling van zoiets. Daarom is het nodig, goed na te gaan, waarin het nut van zulke daden zit. De bedoeling van zulk een daad kan alleen zijn de heersende klasse te treffen, te benadelen, te verzwakken. Daarvan is hier geen spoor aanwezig. Door de brand is de bourgeoisie niet in het minst benadeeld, haar heerschappij niet in het geringst aangetast. Het is aanleiding geweest voor de regering, om haar terreur tegen de arbeidersbeweging geweldig te versterken. Maar gesteld, dat een dergelijke daad inderdaad de bourgeoisie getroffen had. Dan zou het enige gevolg zijn, dat bij de arbeiders het geloof ontstaat dat zij door zulke persoonlijke daden bevrijd kunnen worden. De grote waarheid dat alleen het massaoptreden van de gehele arbeidersklasse de bourgeoisie overwinnen kan zou dan voor hen verduisterd worden. Het zou hen afhouden van het zelfhandelen als klasse. De revolutionaire minderheden zouden hun energie verspillen in persoonlijke daden, die niet in staat zijn om een klasseheerschappij aan het wankelen te brengen. De bourgeoisie zou met haar grote hulpbronnen zulk een groep met een kleine inspanning gemakkelijk baas worden. Heeft echter deze daad geen waarde als demonstratie tegen de laffe parlementskiezerij, die de arbeiders van hun werkelijke strijd afhoudt? Een demonstratie heeft waarde, als zij door een krachtige indruk een overtuiging wekt, of tot bewustzijn brengt. Maar gelooft iemand, dat enig arbeider die tot nog toe meende door het kiezen van een sociaaldemocraat of een communist zijn belangen te bevorderen, daaraan zal gaan twijfelen, doordat het gebouw van de Rijksdag

in brand gestoken wordt? Volkomen waardeloos is dit, vergeleken bij wat de bourgeoisie zelf doet om de arbeiders van hun waan te genezen, door de Rijksdag zelf machteloos te maken, naar huis te zenden en uit te schakelen uit het regeringsbedrijf. Duitse kameraden hebben daarbij uitgesproken, dat dit alleen maar goed kan doen, omdat nu bij de arbeiders het geloof in het parlementarisme een knauw zou krijgen. Dat is zeker waar; maar het is de vraag, of zij zich de zaak toch niet te eenvoudig voorstellen. De democratische illusies nemen dan een andere weg; waar geen algemeen kiesrecht is, of waar het parlement machteloos is, wordt de verovering van de volledige democratie als doel opgesteld, en de arbeiders geloven, dat ze er alleen langs die weg komen kunnen. Voortdurende propaganda om inzicht in de ware betekenis van het parlement en van de klassenstrijd te brengen is steeds de hoofdzaak.

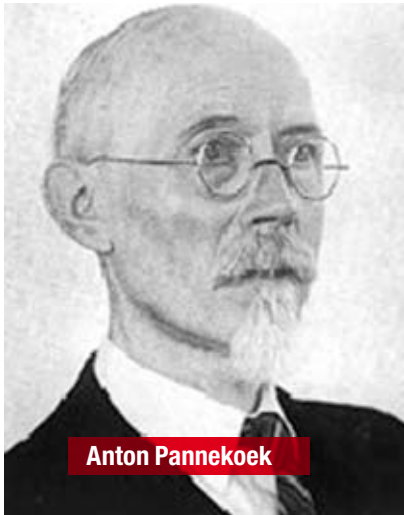
Kan echter niet een persoonlijke daad een signaal zijn, een stoot die grotere bewegingen door een krachtig voorbeeld aan de gang brengt? Het is toch reeds dikwijls in de geschiedenis gebeurd, dat de daad van een enkeling in tijden van spanning werkte als een vonk in een buskruitvat. Zeker; maar de arbeidersrevolutie heeft niets van de ontploffing van een buskruitvat. Mag de communistische partij zichzelf nog zo trachten wijs te maken dat de revolutie elk ogenblik op uitbarsten staat, wij weten, dat de arbeidersklasse zich nog formeren moet tot de nieuwe massale wijze van strijden. In de vroegere burgerlijke revoluties had de opkomende bourgeoisie te maken met vorsten; de aanslagen op een vorst of minister kon daar het sein voor een uitbarsting geven. In de voorstelling dat ook nu nog een enkeling door een persoonlijke daad de massa in beweging brengt, ligt de burgerlijke opvatting van de Leider, niet de gekozen partijleider, maar de zichzelf bepalende leider, die door zijn daad de

passieve massa meesleurt. De proletarische revolutie heeft met die oude leidersromantiek niets van doen. Van de klasse moet ook het initiatief komen.

Maar tenslotte bestaat ook de massa uit personen, en massale acties zijn opgebouwd uit een geheel van persoonlijke daden. Zeker; en hier hebben we de werkelijke waarde van persoonlijke daden. Los van een massabeweging zijn daden van een enkeling vruchteloos. Maar als deel van massabewegingen zijn ze van de grootste betekenis. Een strijdende klasse is niet als een gelijkmatig marcherend regiment van gelijke poppen. Zij is een door één wil bezielde massa van veelsoortige persoonlijkheden, die elkaar steunen, aanvuren, opwekken, en door hun verschillendsoortige krachten hun beweging onweerstaanbaar maken. Hier vindt de durf van de dappersten gelegenheid tot persoonlijke daden van moed, terwijl het klare inzicht van anderen deze daden op het juiste doel richt. En ook in een opkomende beweging is deze wisselwerking van krachten en daden van de grootste waarde, wanneer zij geleid wordt door een klaar inzicht in wat er op dat ogenblik in de arbeiders leeft, wat zij kunnen doen en hoe hun strijdvaardigheid te verhogen is. maar daarbij zullen aan lust tot daden, moed en dapperheid nog heel andere eisen gesteld worden, dan die voor het in brand steken van een parlementsgebouw nodig waren.

De volledige tekst staat op www.marxists.org

SAMEN STRIJDEN

Anton Pannekoek

Mijn kennismaking met de theorieën van Anton Pannekoek dateert uit de vroege jaren zeventig. Als lid van de voorloper van de SP, de Kommunistische Eenheidsbeweging Nederland (marxistisch-leninistisch), las ik alles wat los en vast zat.

Twee dingen maakten dat ik mij losmaakte van de KEN-ml en haar gedachtegoed. Alle discussies werden in die club van enkele honderden mensen stevast beslecht met een beroep op de klassieken. Bedoeld werden dan Marx, Engels, Lenin, Stalin en Mao. Iedere afwijkende mening op een afdelingsvergadering of in geschrift werd beantwoord met een citaat van een van die oude en toen nog niet eens allemaal dode mannen. Verspreiding van een artikel van Walter Ulbricht uit de jaren 30 over de organisatie van illegale buurtcellen, dat moest dienen om het werk in de Bond van Huurders en Woningzoekenden te verbeteren, was voor mij de ene druppel die nog nodig was om de club te verlaten. De tweede was dat het mij steeds onwaarschijnlijker leek dat de verhalen over de terreur in China en Rusland alleen maar rechtse propaganda waren. Ook (oud-)communisten beweerden dat het waar was en dat gaf me toch wel te denken. De vraag waar die hersenloosheid van de kameraden en de terreur in het

reëel bestaande socialisme vandaan kwamen intrigeerde mij mateloos. Volgens rechtse krachten zat de stalinistische terreur al besloten in de ideeën die Marx in de negentiende eeuw publiceerde. Nou bleek Marx ook wel een onaangenaam heerschap, afgemeten aan de manier waarop hij socialistische bejegende die het niet voor de volle honderd procent met hem eens waren. Maar om de hele Goelag die een halve eeuw na zijn dood was ontstaan in zijn schoenen te schuiven leek me toch weer wat overdreven. Marx had toch in ieder geval beweerd dat de sociale revolutie het werk van de arbeiders zelf zou moeten zijn. Dan kwam Lenin die in Rusland met het idee van een voorhoedepartij kwam, een partij die bestond uit beroepsrevolutionairen en in plaats van de arbeiders de macht moest overnemen, meer in aanmerking voor de titel 'grondlegger van het stalinisme'.

De Nederlandse marxist Anton Pannekoek verklaarde de gedachtegang van Lenin vanuit de enigszins onontwikkelde Russische maatschappij van rond 1900. In zijn boek Lenin als Filosoof analyseerde hij de theorie van Lenin zelfs als een moderne vorm van burgerlijk materialisme zoals het Westen dat honderd jaar eerder had gekend. Die analyse kon ik wel volgen en zette me aan tot het lezen van meer boeken van Pannekoek. Deze internationaal vermaarde sterrenkundige had in de internationale arbeidersbeweging een grote naam gehad maar was aan de zijlijn geraakt toen hij koos tegen de Russische aanpak, tegen de partijdictatuur, tegen het bolsjewisme. Pannekoek was van mening dat het socialisme het werk van de arbeiders zelf moest zijn. Hij was er daarom ook van overtuigd dat terreurdaden van enkelingen het socialisme geen stap dichterbij brengen. Ook al kon men iemand als Marinus van der Lubbe om zijn persoonlijke moed bewonderen, een betere samenleving hoeft niemand te verwachten van zijn

aanpak. In die zin sluit het artikel van Pannekoek goed aan bij de belevingswereld van de huidige SP. Nog steeds zijn er kleine groepen activisten die proberen met gerichte terroristische acties maatschappelijke problemen op te lossen. Dat is nooit de aanpak van de meeste socialistische geweest en ook niet van de SP. Het gaat de SP om collectieve actie, samen strijden voor een solidaire samenleving. En sinds de jaren negentig ook weer samen met Sjaak van der Velden.

De brand in de Reichstag

Een gebroken Van der Lubbe

DUITSLAND KERNWAPENVRIJ WAAR BLIJFT NEDERLAND?

HARRY VAN BOMMEL
SP-Tweede Kamerlid

In Duitsland is er een nieuwe regering en dus ook een nieuw regeerakkoord. Onder de vorige regering zei SPD-minister Steinmeier dat Duitsland kernwapenvrij zou moeten worden. Hij wilde dat Obama de Amerikaanse bommen van Duits grondgebied zou verwijderen. Steinmeier is nu geen minister meer, maar zijn idee is wel opgenomen in het nieuwe regeerakkoord. Daar staat namelijk dat bij de uitwerking van het nieuwe strategisch concept van de NAVO de inzet moet zijn dat de in Duitsland aanwezige kernwapens worden teruggetrokken. Dat is bijzonder nieuws. Nederland heeft de aanwezigheid van kernwapens op de luchtmachtbasis Volkel nooit formeel erkend. In Duitsland en België deed men daar altijd al minder moeilijk over. In België gaat het parlement zelfs praten over een initiatiefwetsvoorstel waarin de aanwezigheid van kernwapens illegaal wordt verklaard. Dat wetsvoorstel is in lijn met een uitspraak van het Internationale Gerechtshof in Den Haag, dat in 1996 de bedreiging of het gebruik van kernwapens beschreef als zijnde in strijd met de regels van internationaal recht. Het zou onze regering en parlement sien om op dezelfde wijze openlijk

over de kernwapens in Nederland te spreken. Toen ik recent in de Kamersprak over de kernbommen op Volkel deed minister Verhagen of zijn neus bloedde. 'Mijnheer Van Bommel schijnt dit allemaal te weten' zo spotte hij.

Zowel president Obama als minister Verhagen hebben zich uitgesproken voor een kernwapenvrije wereld. Minister Verhagen wil echter niet ingaan op de wens van onder andere SP, PvdA en GroenLinks om Obama op te roepen de kernwapens uit Nederland te verwijderen. Verhagen ziet de Nederlandse kerntaak als onderdeel van de nucleaire strategie van de NAVO. Hij wenst alleen verwijdering van kernwapens als dat onderdeel uitmaakt van een tweezijdig ontwapeningsproces tussen de NAVO en Rusland. Zijn stelling is: "een kernwapenvrij Europa is niet voldoende. Ik wil een kernwapenvrije wereld." Dat zijn mooie woorden, maar ondertussen gebeurt er niets. Bovendien doet Verhagen daarmee onrecht aan het feit dat er de afgelopen decennia steeds meer kernwapenstaten zijn bijgekomen. Naast de erkende kernwapenstaten hebben inmiddels ook in ieder geval India, Pakistan en Israël kernwapens. Gezien de enorme voorraad aan kernwapens, zowel in handen van de NAVO als Rusland, kan het echter geen enkel kwaad indien de NAVO als eerste vertrouwenwekkende stappen zet in kernontwapening. Dat levert geen veiligheidsrisico op. Amerika en zijn bondgenoten in de NAVO beschikken over voldoende geavanceerde conventionele wapens die dienen ter afschrikking en eventueel vergelding.

Nederland is net als veel andere landen ondertekenaar van het Non-Proliferatie Verdrag. Dat betekent dat ons land zich niet alleen heeft ver-

plicht om verspreiding van kernwapens tegen te gaan, maar ook moet meewerken aan nucleaire ontwapening. Dat kan door het Duitse en Belgische voorbeeld te volgen en openlijk te spreken over kernwapens in Nederland en de wens uit te spreken dat deze worden verwijderd. Daarnaast moet de nucleaire strategie van de NAVO ter discussie worden gesteld en dienen er concrete stappen te worden gezet in het afbouwen van de enorme voorraad kernwapens waar de verdragsorganisatie over beschikt. Nederland verliest ernstig aan geloofwaardigheid als het zich als niet-kernwapenstaat afficheert, terwijl de aanwezigheid van kernbommen op de vliegbasis Volkel een publiek geheim is.

De discussie in de NAVO en de VN over de rol van kernwapens in het veiligheidsbeleid komt nu goed op gang. Ook in Nederland moet die discussie breed worden gevoerd, omdat veiligheid een thema is dat ons allen aangaat. Wapenbeheersing en kernontwapening zijn daarbij van cruciale betekenis. Niet alleen als onderdeel van een gewenste wereldwijde kernontwapening, die nog ver weg is, maar ook als belangrijk signaal naar landen die het bezit van kernwapens ambiëren. Anders valt te vrezen dat alle mooie toezeggingen over ontwapening nooit resulteren in concrete stappen op weg naar een kernwapenvrije wereld.